

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Christian Müller

**SMLUVNÍ NABÝVÁNÍ
VLASTNICTVÍ MOVITÝCH VĚCÍ:
KOMPARACE ČESKÉ A NĚMECKÉ
PRÁVNÍ ÚPRAVY**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 24. listopadu 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně, a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 24. listopadu 2015

Christian Müller

Tímto bych rád za cenné připomínky a podněty při vypracování této diplomové práce poděkoval JUDr. MUDr. Alexandru Thöndelovi, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	5
1. Vymezení pojmů	7
1.1. Věc.....	7
1.1.1. Věci movité a nemovité.....	9
1.2. Vlastnické právo	12
1.2.1. Vlastnické právo jako ústavněprávní pojem.....	12
1.2.2. Vlastnické právo jako občanskoprávní pojem.....	12
1.3. Nabývání vlastnického práva	15
2. Systémy nabývání vlastnického práva.....	17
2.1. Přehled a vývoj.....	17
2.1.1. Převzetí či konsenzus.....	17
2.1.2. Kauzalita či abstrakce	19
2.2. Trennungs- und Abstraktionsprinzip	20
2.2.1. Hlavní znaky.....	21
2.2.2. Shoda stran	23
2.2.3. Převzetí.....	24
2.2.4. Traditio brevi manu	27
2.2.5. Constitutum possessorium	27
2.2.6. Nabytí postoupením práva	29
2.2.7. Oprávnění.....	31
2.3. Učení o titulu a modu adquirendi	35
2.3.1. Hlavní znaky.....	35
2.3.2. Dvoufázovost převodu.....	36
2.3.3. Modus adquirendi dominii	37
2.3.4. Držba	38
2.3.5. Iustus titulus	43
2.4. Konsenzuální princip	48
2.4.1. Hlavní znaky.....	48
2.4.2. Převodní smlouva	50
2.4.3. Vady převodní smlouvy	53
3. Harmonizace evropského práva.....	56
3.1. Geneze	56
3.2. Návrh společného referenčního rámce	59
3.2.1. Význam	59
3.2.2. Nabytí vlastnického práva dle DCFR	60
3.2.3. Tradice či konsenzus.....	61

3.2.4.	Konstrukce věcné smlouvy	62
3.2.5.	Kauzalita či abstrakce	63
4.	Závěr.....	65
4.1.	Shrnutí.....	65
4.2.	Nalezení lepšího práva	67
	Seznam použitých zkratk	71
	Použitá literatura	73
	Knihy (monografie, učebnice, komentáře)	73
	Články	77
	Judikatura	78
	Česká soudní rozhodnutí	78
	Německá soudní rozhodnutí.....	79
	Právní předpisy.....	79
	Resumé	81
	Resumé v anglickém jazyce	83
	Klíčová slova	85
	Key words	85

Úvod

Naše společnost žije v systému tržního hospodářství, pro které je typická existence trhu, tj. místa, kde se setkávají subjekty, aby na principu poptávky a nabídky směňovali zboží a služby. Svoboda vlastnit majetek¹, spolu se způsobem, jakým je tento převáděn, jsou pak základními stavebními kameny tohoto systému.

Téma nabývání vlastnictví bylo v minulosti velmi diskutováno na unijní úrovni. A zatímco na té debata prozatím utichla, rozhořela se jinde, a sice právě v našem domácím právním prostředí v souvislosti s přijetím OZ 89/2012. Ten se v otázce převodu vlastnického práva k individuálně určeným movitým věcem odklonil od dosavadní nauky o titulu a modu, a po vzoru francouzského občanského zákoníku zvolil koncepci konsenzuální, která dle tvůrců OZ 89/2012 lépe odpovídá principu autonomie vůle, jež je pro soukromé právo příznačná, a navíc i současně přispívá ke snadnému a rychlému hospodářskému styku². Vzhledem k tomu, že nikde jinde se o tomto odůvodnění nic bližšího nedočteme, bude snaha o jeho osvětlení úkolem této práce.

Způsob převodu vlastnictví nebo lépe řečeno znalost způsobu, jakým je vlastnické právo převáděno, má v neposlední řadě zásadní význam pro adresáty práva. Ti musí být jednak dostatečně chráněni, jako například kupující, který nabývá ojeté vozidlo od prodávajícího, jenž však k tomuto zcizení není z jakéhokoli důvodu oprávněn. Tato ochrana by však neměla jít nikdy tak daleko, aby již narušovala plynulost obchodního styku. Důraz by tak měl být kladen na nalezení takové cesty, jež laikovi zajistí dostatečné bezpečí v obchodních transakcích, při současném zachování svobody, jež umožní upravit si své vztahy takovým způsobem, aby co nejlépe vyhovovaly reálným potřebám smluvních stran.

¹ Vyplyvajícím z čl. 11 Listiny: Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.

² Srov. důvodovou zprávu k ustanovení § 1099 OZ 89/2012.

Přiblížení hledání ideálního způsobu nabývání vlastnického práva je proto druhým úkolem této práce. Za tímto účelem budou v jejím rámci představeny postupně tři občanské zákoníky, kdy každý z nich šel v otázce nabývání vlastnického práva trochu jinou cestou. Velkou výhodou v tomto je právě odklon OZ 89/2012 od systému předchozího. To, totiž umožňuje představit rovnou dvě metody nabývání vlastnického práva za pomoci domácí úpravy. Tento výklad pak bude na místech, kde český zákonodárce čerpal ze zahraničí doplněna o exkurz do práva konkrétní země, a tudíž bude krátce zmíněn jak rakouský ABGB či francouzský Code Civil. Jestliže je výše uvedeno, že představeny budou celkem tři občanskoprávní kodexy, je třeba dodat, že tím třetím bude německý BGB, který představuje pro svou odlišnost od jiných zákonných úprav kontinentální Evropy zajímavý inspirační zdroj.

Celý výklad pak bude završen úvahami nad harmonizací smluvního práva, kdy bude představena role a obsah takzvaného Návrhu společného referenčního rámce (DCFR).

1. Vymezení pojmů

1.1. Věc

Chceme-li se podrobně zabývat způsoby převodu vlastnictví k movitým věcem, musíme si nejprve uvědomit, co se věcmi vlastně rozumí. Zatímco v běžném životě nečiní tento pojem žádné potíže, a nevystává tak potřeba jej nikterak definovat, v právu je situace zcela opačná. To, co právo za věci považuje, totiž úzce souvisí s tím, v jakém vývoji se daná společnost nachází a zejména pak, z jakého hodnotového základu vychází. Proto, podíváme-li se například na vývoj chápání věci na našem území, nacházíme podstatné změny.

Občanský zákoník z roku 1950 obsahoval legální definici, podle které se věcmi v právním smyslu rozuměly ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, jež sloužily potřebě lidí.³ Na rozdíl od něj ObčZ žádnou takovou definici neobsahoval⁴ a omezil se tak jen na členění věcí na movité a nemovité.⁵ S definicí věcí se tak musela vypořádat doktrína. Ta posléze dospěla k závěru, že: „*Občanský zákoník má v § 118 na mysli toliko hmotné předměty (res corporales) za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné, tj. že slouží potřebám lidí. Oba tyto předpoklady jsou kumulativní.*“⁶ S tím, jak se vyvíjela věda a technika, bylo nutné se vypořádat s přírodními silami, které za současného splnění podmínek objektivní ovladatelnosti a objektivní užitečnosti byly taktéž považovány za věci v právním smyslu.

Stejně, tedy užší pojetí věcí, dodnes zastává i německý občanský zákoník. Ten stanoví, že věcmi ve smyslu zákona jsou jen hmotné předměty.⁷ O hmotný předmět se jedná pouze za předpokladu, že je tento smyslově vnímatelný, prostorově vymezený a skutečně ovladatelný. Součástí přírody se mohou stát

³ Srov. § 23 zákona č. 141/1950 Sb.

⁴ Obsahoval ji však zákoník mezinárodního obchodu č. 101/1963 § 13.

⁵ Srov. § 119 ObčZ.

⁶ ŠVESTKA, Jirí; DVOŘÁK, Jan a kol. Občanské právo hmotné 1. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 239.

⁷ Srov. § 90 BGB: Sachen im Sinne des Gesetzes sind nur körperliche Gegenstände.

věcmi v právním smyslu za předpokladu, že jsou uchopeny, jako tomu například může být v případě plynu v nádrži nebo vody v láhvi.

Odlišně od obou předchozích případů vymezuje nový občanský zákoník po vzoru rakouského ABGB⁸ věc v právním smyslu jako vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.⁹ Díky tomuto novému, širšímu pojetí se nadále věci rozumí „vedle hmotných předmětů jako ohraničených smysly vnímatelných a ovladatelných částí zevního světa materiální povahy (*res corporales*) rovněž práva, dále činnosti – služby, jakož i nehmotné statky (*res incorporales*), neboli stručně vyjádřeno, vedle hmotných předmětů i nehmotné předměty.“¹⁰ Výčet toho, co je považováno za věc se tak rozšiřuje například i o obchodní tajemství, know-how nebo výsledky tvůrčí duševní činnosti.

Z hlediska negativního vymezení věci, je nejdůležitější zmínit skutečnost, a v tom se ostatně OZ 89/2012¹¹, ObčZ¹² i BGB¹³ shodují, že lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, věci nejsou.¹⁴

Skutečností, potvrzující tvrzení, že vnímání věci se v čase mění, je například i to, že vývoj pohledu občanského práva na zvíře se v čase zásadně změnil. Podobně jako ObčZ neobsahoval definici věci, nezabýval se na žádném místě ani tím, co je to živé zvíře. Komentářová literatura¹⁵ pak dospěla k závěru, že zvířata jsou zvláštním druhem movitých věcí, přičemž tato jejich specifická vychází zejména z úvahy, že na rozdíl od ostatních movitostí mohou pociťovat bolest, a proto je na ně třeba brát zvláštní ohled. O krok dál šly v otázce živých zvířat zákoník rakouský a německý. V roce 1988 byl novelizován ABGB, který

⁸ Srov. § 285 ABGB: Alles, was von der Person unterschieden ist, und zum Gebrauche der Menschen dient, wird im rechtlichen Sinne eine Sache genannt.

⁹ Srov. § 489 OZ 89/2012.

¹⁰ STUNA, S., ŠVESTKA, J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2011, č. 10 s. 366.

¹¹ OZ 89/2012 uvádí výslovně v § 493.

¹² ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan a kolektiv. Občanský zákoník I. § 1–459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 641.

¹³ KÖHLER, Helmut. BGB. allgemeiner Teil. 34. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2010, s. 284.

¹⁴ Opačně však platí v případech částí těla, které lze bezbolestně odstranit, a jejíž odstranění nemá definitivní charakter, k tomu blíže viz MANN, M. Nejen o vlasech. Právní rozhledy. 2013, č. 21, s. 745.

¹⁵ Např. ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan a kolektiv op.cit. s. 641.

nově v § 285a stanovil, že zvířata nejsou věcmi a následně v roce 1990 šel stejnou cestou i BGB, který tak učinil v ustanovení § 90a.

Není se pak čemu divit, že k posunu chápání živých zvířat musel dospět i OZ 89/2012. Ten si nově v § 494 všímá toho, že živé zvíře¹⁶ je smysly nadaný tvor a stanoví, že zvíře není věc. Platí však, že ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně v rozsahu, v jakém to neodporuje jejich povaze. Lze tedy uzavřít, že případná koupě se bude i nadále řídit ustanoveními, které upravují koupi movitých věcí.

1.1.1. Věci movité a nemovité

Jedním z možných hledisek třídění věcí, jehož význam se dostává do popředí zejména při jejich převodu, je rozdělení věcí na movité a nemovité. S ohledem na to, že tématem práce je smluvní nabývání pouze movitých věcí, je na úvod nezbytné tyto vymežit. Běžnou cestou, kterou se evropské zákoníky v otázce vzájemného odlišení movitých a nemovitých věcí zpravidla vydávají, je nejprve definovat nemovitosti a dále stanovit, že věci, které nejsou nemovité, jsou věcmi movitými. Výjimku z tohoto pravidla představuje rakouský ABGB, který opačně než ostatní zákoníky ve svém § 293¹⁷ nejprve vymezuje věci movité, když stanoví, že věci, které lze přemísťovat z místa na místo, aniž by tím byla narušena jejich podstata, jsou věcmi movitými. Zbylé věci jsou pak věcmi nemovitými.

ObčZ šel stejně jako jiné evropské kodexy tradičnější cestou. Nejdříve stanovil, že věci se dělí na movité a nemovité a následně taxativně určil, že nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.¹⁸ Nutno mít na paměti, že občanskému zákoníku byla vlastní zásada *superficies solo non cedit*, která v praxi znamenala to, že stavby pevně spojené se zemí pevným

¹⁶ A contrario mrtvé zvíře i nadále zůstává věcí.

¹⁷ Sachen, welche ohne Verletzung ihrer Substanz von einer Stelle zur anderen versetzt werden können, sind beweglich; im entgegengesetzten Falle sind sie unbeweglich.

¹⁸ Srov. § 119 odst. 2 ObčZ.

základem součástí pozemku nebyly¹⁹. Co se rozumělo movitostmi, pak bylo nutno dovodit výkladem, jak uvádí komentářová literatura: „Z této úpravy lze výkladem a contrario dovodit, že věci, které nelze kvalifikovat jako nemovitosti, jsou věcmi movitými. Již tradičně se movité věci označují jako věci přemístitelné z místa na místo bez narušení jejich podstaty. Z toho důvodu je i stavba, která není spojena se zemí pevným základem (např. zahradní altán, garáž z plechu, stan cirkusu), věcí movitou.“²⁰ Vytvořit úplnější výčet staveb, které by bylo možno považovat vždy za movitosti, však nebylo možné. To, zda je stavba spojena se zemí pevným základem či nikoliv je nutno posoudit vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu.²¹

Rozlišování věcí na movité a nemovité má z důvodu odlišného způsobu jejich převodu význam i v německém právu. Jelikož v samotném textu zákona bližší kritéria nenalzáme, mají hlavní slovo judikatura a doktrína. Ty dospěly k závěru, že dle BGB se všechny věci dělí na movité či nemovité, přičemž za nemovité se považují pouze pozemky²² a s nimi po nikoliv pouze přechodnou dobu spojené součásti²³. Všechny ostatní věci jsou pak věcmi movitými.²⁴

Důvodová zpráva uvádí, že OZ 89/2012 přinesl v otázce věcí hned dvě zásadní změny. V první řadě se vrátil k zásadě *superficies solo cedit* (povrch ustupuje půdě) a v druhé řadě rozšířil okruh nemovitostí i o některá věcná práva. Výčet²⁵ věcí nemovitých nacházíme v § 498 OZ 89/2012, ze kterého vyplývá, že

¹⁹ Srov. § 120 odst. 2 ObčZ.

²⁰ ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan a kolektiv op.cit. s. 648.

²¹ K tomu Nález Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2013 (I. ÚS 483/01): „Jde - li o stavbu spojenou se zemí pevným základem či nikoliv je třeba vždy posoudit podle okolností konkrétního případu. Přitom "spojení se zemí pevným základem" je možno stručně charakterizovat tak, že věc nesmí být oddělitelná od země, aniž by došlo k porušení věci. Pevné spojení věci se zemí musí být zároveň takové, aby bylo schopno odolat zejména účinkům přírodních vlivů dané lokality na věc a účinkům vlastního působení věci“.

²² Dle Köhler Helmut. op.cit. s. 285 se pozemkem rozumí ohraničená část zemského povrchu, která je zapsána v pozemkové knize (*Grundbuch*).

²³ Zde nutno podotknout, že za součást pozemku je ve smyslu § 96 BGB nutno chápat i věcná práva.

²⁴ K tomu blíže RGZ 55, 285.

²⁵ Taxativní výčet - k tomu blíže ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan a kolektiv op.cit. s. 1764.

nemovitostmi jsou „ (...) pozemky²⁶ a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.“^{27,28} Věci movité jsou pak veškeré věci, které nejsou věcmi nemovitými, bez ohledu na to, zda je jejich podstata hmotná či nehmotná. Za věc movitou jsou v první řadě považovány hmotné výsledky lidské činnosti jako například automobil, kniha nebo hudební nástroj, dále nehmotné statky a majetková práva k nim, kam řadíme jak know-how tak i například práva z ochranné známky. Za movitosti dále zákon považuje i věci, které komentářová literatura označuje za tzv. umělé věci movité²⁹. Ty by totiž čistě dle zakotvené superficiální zásady, byly vzhledem ke svému spojení s pozemkem či stavbou považovány za věci nemovité, nicméně zákonodárce se v jejich případě rozhodl, že budou věcmi movitými. Sem patří dočasné stavby, inženýrské sítě a dále pak i zařízení, jež jsou upevněná k nemovitostem, pokud je ve veřejném seznamu, do kterého se daná nemovitost zapisuje, uvedena výhrada, že stroj není ve vlastnictví vlastníka předmětné nemovitosti. Uvedené platí i přesto, že u všech těchto věcí nepřipadá v úvahu přemístění, které by nevedlo k porušení jejich podstaty.

Z tohoto přehledu je patrné, jak silně se vnímání pojmu věc může v čase a místě lišit.

²⁶ Pozemek je zde nutno vykládat v souladu s § 505 OZ 89/2012, ve kterém se odráží zásada superficies solo cedit. Tudíž i stavby, které nemají pouze dočasnou povahu, jsou součástí pozemku, a tedy tvoří samostatnou věc nemovitou.

²⁷ Třeba dodat, že nemovitostmi jsou dále v souladu s § 3055 odst. 1 OZ 89/2012 stavby, které jsou se zemí spojeny pevným základem, avšak z důvodu odlišnosti osoby jejich vlastníka, od osoby, která vlastní pozemek, na kterém se tyto stavby nacházejí, nedošlo k jejich splynutí s pozemkem a vedle nich i stavby ve smyslu § 3061 OZ 89/2012.

²⁸ Nemovitostí je i právo stavby, o kterém to stanoví § 1242 OZ 89/2012. Za nemovitou věc se pak dále považuje i bytová jednotka, což vyplývá z § 1158 a násl. OZ 89/2012.

²⁹ Srov. ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan a kolektiv op.cit. s. 1767.

1.2. Vlastnické právo

1.2.1. Vlastnické právo jako ústavněprávní pojem

Právo vlastnické systematicky řadíme mezi věcná práva k věci vlastní (*iura in re propria*) a jako takové je z těchto věcných práv právem nejvyššího významu. To, že má vlastnictví³⁰ pro naši společnost enormní význam, vyplývá z úpravy obsažené v Listině. Ta v čl. 11 odst. 1 prohlašuje, že „*každý má právo vlastnit majetek*“. Ten samý článek dále říká, „*že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu*“. Důvodem, proč Listina ve svém čl. 11 odst. 1 prohlašuje vlastnické právo všech za rovnocenné je snaha reagovat na právní stav před rokem 1990, kdy existovaly různé formy vlastnictví, přičemž to, které lze označit za státní, se těšilo největší ochraně.

1.2.2. Vlastnické právo jako občanskoprávní pojem

V civilněprávní rovině narážíme na to, že se v závislosti na právním řádu mění i obsah samotného vlastnického práva. Toto je dáno rozdílností toho, co jednotlivé právní řády považují za předmět vlastnictví, respektive, zda je jim vlastní užší či širší pojetí věci.

Literatura k ObčZ definovala³¹ vlastnické právo jako: „*Právo ovládat věc, tj. zejména ji držet, užívat a požívat, nakládat s ní, a to svou mocí, tzn. mocí nezávislou na současné existenci moci kohokoli jiného k téže věci.*“³² Za zmínku stojí skutečnost, že v očích římských právníků vytvoření komplexní definice vlastnictví stěžejní nebylo. Na místo toho se spíše věnovali tomu, jakým způsobem smí vlastník na věc působit. Tento přístup se zrcadlí ve vytvoření tzv. triády vlastnických práv, která pak jednotlivé způsoby vytyčuje následovně:

³⁰ Výrazy vlastnictví a vlastnické právo jsou používány promiscue, jak je patrné ze samotného ObčZ (srov. §§ 125, 126, 128 či 128).

³¹ Tuto definici lze považovat za platnou i dnes jak vyplývá např. z ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 62.

³² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a kol. *op.cit.* s. 284.

„*Vlastník věc především fakticky ovládá – drží; dále ji užívá, a to buď běžným způsobem, pak hovoříme o prostém užívání, nebo ji užívá tak, že těží její plody – v tomto případě hovoříme o tom, že vlastníkovu je vyhrazeno požívání věci; důsledkem jeho mocenského vztahu k věci je i to, že může věc zničit.*“³³ Tato dílčí oprávnění jsou označována latinskými pojmy: *ius possidendi*, *ius utendi*, *ius fruendi* a *ius abutendi*.

ObčZ vymezoval vlastnictví v § 123, když stanovil, že: „*Vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním.*“ Tato cesta je však ne zcela šťastná. Předně se text ustanovení jeví jako výčet úplný a nabádá k tomu, chápat vlastnické právo jakou pouhou množinu zde vyjmenovaných oprávnění, což neodpovídá skutečnému obsahu vlastnického práva, kdy je například zcela opomenuto právo vlastníka věc neužívat (*ius non utendi*). Tomuto řešení lze dále vyčíst i to, že od sebe odděluje pozitivní a negativní stránku vlastnického práva, když nikoliv v tomtéž ustanovení, což by bylo řešení odpovídající jednotnosti vlastnického práva, nýbrž na jiném místě zakotvuje právo vlastníka na ochranu proti tomu, kdo by do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahoval.³⁴ V neposlední řadě je třeba zdůraznit, že takto vymezené vlastnické právo se vztahovalo vzhledem k přijatému pojetí věci v právním smyslu výlučně na hmotné předměty³⁵ a nikoliv například na majetková práva či duševní vlastnictví.

Definici vlastnictví BGB neobsahuje. Namísto toho ve svém § 903³⁶ vymezuje, co se rozumí právem vlastníka. Sice se nejedná o vyčerpávající výčet všech oprávnění, která vlastníkovu věci náleží, na druhou stranu je ze znění ustanovení patrná snaha zákonodárce zdůraznit, že vlastnictví má pozitivní i negativní povahu. V první řadě je tak vlastníkovu oprávněn působit na věc, zejména

³³ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 154.

³⁴ Srov. § 126 odst. 1: „*Vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje*“.

³⁵ Včetně bytů a nebytových prostor

³⁶ Der Eigentümer einer Sache kann, soweit nicht das Gesetz oder Rechte Dritter entgegenstehen, mit der Sache nach Belieben verfahren und andere von jeder Einwirkung ausschließen. Der Eigentümer eines Tieres hat bei der Ausübung seiner Befugnisse die besonderen Vorschriften zum Schutz der Tiere zu beachten.

tím, že ji drží. Dále náleží vlastníku věci oprávnění věc užívat (včetně jejího úplného spotřebování), měnit ji anebo s ní právně relevantně nakládat (včetně práva vzdát se věci). Co se týče negativní povahy vlastnického práva, zde je zejména nutno zmínit právo vlastníka zakázat jinému působit na věc a chránit ji takto před poškozením. Vlastník věci je pak ve svém nakládání s věcí především omezen právy třetích osob a zákonem samotným. K posledně jmenovanému je třeba dodat, že tímto není myšlen jen BGB sám, ale do hry vstupuje celá řada převážně veřejnoprávních norem.

Zůstaneme-li však rámci BGB, je třeba nahlédnout do obecné části a výše uvedené ustanovení číst v kontextu § 226³⁷, který stanoví další omezení výkonu práv. Ten totiž zakazuje šikanózní způsob výkonu jakéhokoli práva, a tudíž i práva vlastnického. Jako šikanózní způsob se rozumí takový výkon práva, jehož jediným účelem je poškodit jiného, za současného splnění podmínky, že si je i sám škůdce povahy svého jednání dobře vědom a přese vše v něm pokračuje.³⁸ Na závěr je i zde na místě podotknout, že záměrem zákonodárce bylo tímto ustanovením postihnout jen věci ve smyslu § 90 BGB.

Legální definici vlastnictví,^{39,40} bychom v OZ 89/2012 hledali marně. Proto, pokud chceme uchopit pojem vlastnické právo, musíme své závěry opřít pouze o to, jak je upravován jeho předmět (objektivní vymezení)⁴¹ a obsah (subjektivní vymezení)⁴². Na rozdíl od výše popsanych právních úprav, se OZ 89/2012 vydal cestou širokého pojetí věci, což nuceně vedlo i k rozšíření

³⁷ Die Ausübung eines Rechts ist unzulässig, wenn sie nur den Zweck haben kann, einem anderen Schaden zuzufügen.

³⁸ Dle WESTERMANN, Harm-Peter; GURSKY, Karl-Heinz; EICKMANN, Dieter. Sachenrecht. 8. vydání. Heidelberg : C. F. Müller, 2011, s. 187.

³⁹ Důvodová zpráva k § 1012 nabádá ke striktnímu rozlišení mezi pojmem vlastnictví, kterým má toliko na mysli předmět vlastnického práva a pojmem vlastnické právo ve smyslu subjektivního práva vlastníka k předmětu vlastnického práva. K tomu opačný názor viz DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol., Občanské právo hmotné, Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 27.

⁴⁰ V této práci mezi pojmy vlastnictví a vlastnické právo žádný rozdíl činěn není.

⁴¹ Viz § 1011 OZ 89/2012: Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím.

⁴² Viz § 1012 OZ 89/2012: Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.

předmětu vlastnictví, kterým se tak, jak vyplývá z kapitoly zabývající se vymezením věci, nově rozumí kromě hmotných předmětů i předměty nehmotné, pod kterými si lze představit v první řadě práva⁴³ a pohledávky. Vedle nich dále nesmíme opomenout ani patenty, ochranné známky, průmyslové vzory a investiční nástroje bez hmotné podstaty, které literatura označuje za takzvané jiné věci nehmotné podstaty.⁴⁴

Pokud jde o vymezení obsahu vlastnického práva, je patrné, že se OZ 89/2012 neinspiroval v § 123 ObčZ a tudíž na místo toho, aby se omezil na výčet jednotlivých vlastnických oprávnění⁴⁵, dal při vymezení vlastnického práva přednost vymezení syntetickému, které zdůrazňuje jednotnost vlastnického práva, zejména tím, že si všímá jak pozitivní tak negativní povahy vlastnictví.⁴⁶

Aby bylo v nadcházejících kapitolách možno poskytnout relevantní srovnání jednotlivých právních řádů, zaměřuje se práce jen na převod těch věcí movitých, jež za movitosti považuje též německý BGB, tj. těch, které jsou zároveň hmotnými předměty.

1.3. Nabývání vlastnického práva

O nabývání vlastnického práva hovoříme v okamžiku, kdy se nositelem subjektivního vlastnického práva k věci stane někdo, kdo jím doposud nebyl, k čemuž může dojít různými nabývacími způsoby. Tyto se zakládají na právních důvodech, přičemž nejčastějšími právními důvody a zároveň těmi, kterým bude následně věnována největší pozornost, jsou právní skutečnosti závislé na lidské vůli, kam patří typicky smlouvy⁴⁷. V závislosti na tom, zda nabyvatel odvozuje

⁴³ U těch však jen tehdy, připouští-li to jejich povaha, jak vyplývá z § 979 OZ 89/2012.

⁴⁴ Srov. DVORÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. op.cit. s. 20

⁴⁵ Odpovídá teorii analytického vymezení vlastnictví. Tato metoda byla kritizována např. Eliášem v: Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebními kamenem kontinentální právní kultury, Právní rozhledy, 2005, č. 22, s. 807 a násled.

⁴⁶ Srov. 1. větu § 1012 OZ 89/2012.

⁴⁷ Např. smlouva kupní, darovací ale i nepojmenovaná, která má za předmět převod vlastnického práva. O poslední jmenované hovoří OZ 89/2012 v § 1746 odst. 2, když stranám přiznává právo uzavřít i takovou smlouvu, která není jako smluvní typ upravena.

své vlastnické právo od předchozího vlastníka, či ne, teorie rozlišuje nabytí původní (originární), kdy vlastnické právo k věci vzniká buďto nezávisle na předchozím vlastníku anebo vůbec poprvé⁴⁸ a odvozené (derivativní), kdy nabyvatel naopak odvozuje své právní postavení od předchozího vlastníka⁴⁹. Případ, kdy je vlastnické právo nabyvatele odvozeno od právního postavení jeho předchůdce, za současného splnění podmínky, že základem pro nabytí vlastnictví je souhlasný projev vůle (konsensus) jak předchůdce, tak i nabyvatele⁵⁰, je označován jako převod vlastnického práva. Za předpokladu, že je vlastnictví převáděno smlouvou, je třeba věnovat pozornost tomu, zda jsou této přiznány účinky translační nebo obligační. V případě prvně uvedeného je vlastnické právo převedeno ze zcizitele na nabyvatele již okamžikem účinností smlouvy⁵¹, v tom druhém musí přistoupit další právní skutečnost, kterou v případě movitých věcí bývá jejich převzetí a v případě nemovitosti její intabulace.⁵²

Vzhledem k podstatně rozdílným koncepcím nabytí vlastnického práva v jednotlivých občanskoprávních kodexech, které jsou předmětem následujících kapitol, se v tuto chvíli omezím pouze na toto krátké shrnutí, které lze označit za obecně platné.

⁴⁸ Sem patří okupace, nález, nález věci skryté, přírůstek, vydržení, nabytí od neoprávněného a rozhodnutí orgánu veřejné moci.

⁴⁹ Např. dědění, darování, směna či koupě.

⁵⁰ Předchůdce a nabyvatel jsou v tomto případě smluvními stranami.

⁵¹ V souladu s cíli této práce, tedy představit zákonnou úpravu tak, jak ji navrhl zákonodárce, a nikoliv v podobě, jaké docílily strany pomocí ujednání od zákonné úpravy odchylných, není na možnost, že si strany smluví jiný okamžik záměrně brán zřetel.

⁵² Dle HENDRYCH, D. a kol. Právníký slovník. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 461.

2. Systémy nabývání vlastnického práva

2.1. Přehled a vývoj

Podíváme-li se zblízka na okamžik, ke kterému je vlastnické právo k věci převedeno ze zcizitele na nabyvatele, nabízí se nám z teoretického hlediska tři různé možnosti. Za prvé připadá v úvahu, aby vlastnictví přešlo v okamžiku, kdy smlouva, kterou se vlastnictví převádí, nabyla účinnosti. Druhou možností je stanovit, že vlastnické právo přechází⁵³ na nabyvatele okamžikem, kdy je mu převáděná věc doručena. A konečně za třetí si lze představit, že nabyvatel nabude vlastnického práva teprve tehdy, až splní jistou podmínku.⁵⁴ Zatímco třetí přístup se, byť jednoho času diskutován na půdě francouzského parlamentu, v žádné z evropských zemí v textu zákona nenachází, první dva jmenované přístupy představují dvě hlavní řešení, která s jistými obměnami nacházíme ve všech civilněprávních kodexech.

2.1.1. Převzetí či konsenzus

První skupinu představují systémy, které k převodu vlastnického práva vyžadují odevzdání⁵⁵ věci (*traditio*). Vedle našeho ObčZ jsou to především právní řády německý, rakouský či švýcarský, které předání vyžadují. Druhou variantu, kdy se naopak předání nevyžaduje, pak zvolily zákoníky, kterým byl inspirací francouzský občanský zákoník a kam spolu s naším OZ 89/2012 patří příkladmo i zákoníky Belgie a Itálie.

Při hledání příčin této dvojkolejnosti se musíme vrátit nazpět v čase do dob římských. Římské právo znalo ještě před justiniánskou kodifikací několik

⁵³ Pokud z kontextu nevyplývá jinak, je v této práci pojem „přechod (vlastnictví)“ míněn jako označení pro právní účinek převodu. K této problematice blíže viz Pelikánová I. Problém převodu a přechodu práv. Právní rozhledy. 2001, č. 4, s. 141 a násl.

⁵⁴ Typicky např. úplné zaplacení kupní ceny, které se označuje jako výhrada vlastnického práva.

⁵⁵ Odevzdání a převzetí jsou považovány za párové pojmy, a proto mezi nimi ani v této práci není činěn žádný rozdíl.

způsobů nabytí vlastnictví, z nichž některé převzetí (*traditio*) vyžadovaly⁵⁶ a jiné jako například injurecese (*iniure cessio*) či mancipace (*mancipatio*) zas nikoliv. Injurecese, která se již před Justinánem netěšila velké oblibě, v praxi s postupem času vymizela, a když následně došlo v roce 531 ke zrušení mancipace, stala se tradice jediným možným způsobem, jak na základě smlouvy převést vlastnictví k věcem movitým.

Tento vzor následovaly řadu století i všechny evropské země, a ani Francie v době před Napoleonem netvořila výjimku. Přesto již v době předcházející zavedení Code Civil, lze sledovat jistou tendenci, že se fyzické odevzdání vyžaduje čím dál méně často. Řešení, které právní praxe vytvořila, spočívalo v prohlášení stran, ve kterém tyto shodně uvedly, že věc přešla do držby nabyvatele.⁵⁷ Navzdory skutečnosti, že tradice byla pouze fingována (*tradition feinte*), nebylo by správné tvrdit, že jí již nebylo zapotřebí. Nadále totiž platilo, že smlouva, kterou se vlastnictví převádělo, měla jen obligační účinky. Z praktického hlediska byl ovšem položen základní kámen k tomu, aby vlastnické právo v souladu se zásadou autonomie smluvních stran přecházelo na nabyvatele v okamžiku účinnosti smlouvy.

Code Civil, který vstoupil v platnost roku 1804, přijal výše uvedený způsob za základní pravidlo, a tudíž, pokud se strany nedohodly jinak, přecházelo vlastnictví okamžikem, kdy smlouva nabyla účinnosti. Myšlenkovým základem těchto změn byl odklon v chápání vlastnictví, které nadále nebylo nutně spojováno s držbou, a tudíž bylo v této době rozuměno mnohem abstraktněji. Avšak více než teoretické myšlenky, stála u prosazení fiktivní tradice do textu zákoníku tehdy již zaběhlá praxe, která se postarala o to, že přijetí daného ustanovení bylo vnímáno jako zcela přirozené.

Z výše uvedeného vyplývá, že na počátku stál systém vyžadující k převodu vlastnictví převzetí, a že teprve praktická potřeba dala vzniknout konsenzuálnímu systému jakožto výjimce z obecného pravidla. Co dále stojí z teoretického úhlu

⁵⁶ Převod tradicí.

⁵⁷ V orig. „*La clause de dessaisine-saisine*“.

pohledu za zmínku, je i skutečnost, že francouzský občanský zákoník požadavek tradice nikoliv zrušil, ale spíše jeho význam „pouze“ posunul do symbolické roviny, což lze mimo jiné doložit jazykovým výkladem článku 938 CC⁵⁸, který upravuje darování. Povšimněme si zejména formulace: „aniž by bylo zapotřebí jiného odevzdání“ (*sans qu'il soit besoin d'autre tradition*), které naznačuje, že již samotný konsensus stran v sobě ono potřebné odevzdání obsahuje. Na tento fakt poukazuje Sagaert⁵⁹, když konsenzuální systém označuje za „systém fiktivního odevzdání“ (*fictitious delivery system*).

2.1.2. Kauzalita či abstrakce

Rozdělením právních řádů na ty, které odevzdání vyžadují a na ty, které nikoliv, není systematika nabývání vlastnického práva zdaleka vyčerpána. Do hry dále vstupuje rozlišení na systémy kauzální a abstraktní⁶⁰.

Abstraktní systém převodu se vyznačuje tím, že nabyvatel vlastnického práva zůstává vlastníkem věci i tehdy, pokud se ukáže, že právní důvod, na kterém převod vlastnického práva spočívá, byl buďto od počátku neplatný, či odpadl.⁶¹ V takovém případě vzniká zciziteli nárok na vrácení (*zpětný převod*) toho, co bylo převedeno. Tento nárok má však pouze povahu závazkového práva vůči nabyvateli, a tedy žádné věcné právo ve vztahu k převedeným věcem mu nevzniká.

Kauzální systém je naproti tomu typický tím, že platnost převodu vlastnického práva je pevně spjata s právním důvodem nabytí. Pokud se tedy

⁵⁸ La donation dûment acceptée sera parfaite par le seul consentement des parties ; et la propriété des objets donnés sera transférée au donataire, sans qu'il soit besoin d'autre tradition.

⁵⁹ FABER, Wolfgang; LURGER, Brigitta. Rules for the transfer of movables: a candidate for European harmonisation or national reform?. 1. vydání. Mnichov : Sellier. European Law Publishers, 2008, s. 14.

⁶⁰ Nezaměňovat s typy právních jednání, které lze dělit na kauzální a abstraktní.

⁶¹ Např. z důvodu odstoupení od smlouvy.

ukáže, že je právní důvod neplatný, stává vlastníkem věci se zpětným účinkem původní majitel a na nabyvatele se pohlíží, jako by vlastníkem nikdy nebyl.

Analýzou právních řádů evropských zemí, dospějeme k závěru, že kauzální i abstraktní systém je libovolně kombinovatelný jak se systémy vyžadujícími předání, tak i s těmi, které jsou založeny na konsenzu.⁶²

2.2. Trennungs- und Abstraktionsprinzip

V literatuře⁶³ je převážně uváděno, že evropské právní řády znají pouze dvě teoretické koncepce převodu vlastnického práva, a sice konsenzuální systém a systém tradiční. V souladu s tímto rozdělením pak na jedné straně stojí občanské zákoníky Německa, Rakouska, Švýcarska a náš ObčZ. Strana druhá je pak tvořena francouzským Code Civil, belgickým občanským zákoníkem či českým OZ 89/2012. Přesto, že je tento pohled bez pochyb správný, bude v této práci zvolen přístup, jenž je nepatrně odlišný. Tento přístup, opírající se o poznání, že mezi učením o titulu a modu v podobě, v jaké je známe například z rakouského ABGB, a principem oddělení a abstrakce (Trennungs- und Abstraktionsprinzip), který se objevuje takřka pouze v německém BGB⁶⁴, nelze činit rovnítko, spočívá v tom, že bere ohled i na to, zda daný právní řád zvolil kauzální či abstraktní systém. Přidání dalšího kritéria tak v konečném důsledku umožňuje zacházet jak s učením o titulu a modu tak s principem oddělení a abstrakce jako s koncepty tvořícími samostatné celky.

⁶² Die DROBNIG, U.; SNIJDERS, H.; ZIPPRO, E.-J.; Divergences of Property Law: An Obstacle to the Internal Market?. 1. vydání. Mnichov : Sellier. European Law Publishers, 2006, s. 18 a násled. [online] Dostupné z <https://books.google.de/books?id=fjTSwxfWRUAC&pg=PA18&lpg=PA18&dq=causal+tradition+system&source=bl&ots=lHVttulAYG&sig=wDeRm3rw4vaZ5ObVTNNCI-wAWmc&hl=en&sa=X&ved=0CDIQ6AEwAmoVChMIy4a89OnayAIVBrgaCh3DTgUi#v=onepage&q=causal%20tradition%20system&f=false>

⁶³ Z české např. Důvodová zpráva.

⁶⁴ Výjimku tvoří řecké občanské právo, kteréžto je právem německým velmi ovlivněno.

Pozornosti by v souvislosti se zvoleným přístupem neměl ujít fakt, že tato metoda, byť není převažující, není ani zcela ojedinělá a nachází zastání i mezi německými autory⁶⁵. Nadto, zmíněná klasifikace umožní držet se systematiky, která byla naznačena již v úvodních kapitolách, kdy bude každému z kodexů věnována samostatná pasáž.

2.2.1. Hlavní znaky

Pro německý BGB je příznačné, že převod vlastnického práva, respektive jeho platnost je zcela nezávislá na převodní smlouvě⁶⁶, která zde představuje takzvané „závazkové právní jednání“ (*Verpflichtungsgeschäft*)⁶⁷. Smlouva sama o sobě slouží pouze k tomu, že z ní vyplývá, co strany k převodu vedlo, vysvětluje tedy pouze motiv. Převod samotný se totiž ani tak nezakládá na její platnosti, nýbrž na tom, zda nabyvatel a zcizitel dosáhli společné shody o tom, že vlastnictví k věci má přejít, přičemž tento vztah se v teorii označuje jako takzvané „dispoziční“⁶⁸ právní jednání“ (*Verfügungsgeschäft*). Dále je s ohledem na skutečnost, že německý občanský zákoník spočívá na tradičním systému, zapotřebí, aby došlo k odevzdání věci, nebo k jejímu „surogátu“⁶⁹, přičemž toto faktické převzetí věci má povahu jiné právní skutečnosti⁷⁰ (*Realakt*). O principu oddělení (*Trennungsprinzip*) pak hovoříme proto, že závazkové a dispoziční právní jednání nesplývá v jeden celek⁷¹, k čemuž v případě BGB přistupuje navíc zásada abstrakce (*Abstraktionsprinzip*), která vyjadřuje onu nezávislost mezi

⁶⁵ Srov. Stagl in TIETZE VON, A. Europäisches Privatrecht: über die Verknüpfung von nationalem und Gemeinschaftsrecht : Göttinger Tagung, 8. bis 11. September 2004. Stuttgart : Boorberg, 2005. s. 371.

⁶⁶ Pro zjednodušení bude výklad omezen na smlouvu kupní, jež se vyskytuje nejčastěji.

⁶⁷ Dále též i jako smlouva obligační.

⁶⁸ Lze se setkat i s označením „věcněprávní“. Tento překlad, odůvodňuje skutečnost, že *Verfügungsgeschäft* na rozdíl od *Verpflichtungsgeschäft* způsobuje účinky ve vztahu k věcným právům.

⁶⁹ V podstatě je jedná o fikci odevzdání.

⁷⁰ Tato jiná právní skutečnost (*Realakt*) se od právního jednání (*Rechtsgeschäft*) liší v tom, že jí oproti právnímu jednání chybí projev vůle, kterým by bylo zamýšleno vyvolat právně relevantní následky, jak vyplývá např. z KÖHLER, Helmut. BGB. Allgemeiner Teil. 34. vydání. München : Verlag C. H. Beck, 2010, s. 37.

⁷¹ Což je pro tradiční systémy typické.

těmito dvěma právními jednáními navzájem.⁷² Ona nezávislost⁷³ se pak nejznatelněji projeví v tom, že neplatnost *Verpflichtungsgeschäft* nezpůsobuje neplatnost *Verfügungsgeschäft*, a tudíž nemůže ani ovlivnit nabytí vlastnického práva.⁷⁴ To znamená, že pokud prodávající odstoupí od kupní smlouvy, jeho vlastnické právo ke zcizené věci se neobnovuje, ale nadále náleží kupujícímu, popřípadě jinému nabyvateli, na kterého by bylo převedeno. Původnímu vlastníku za těchto okolností vzniká jen nárok na vydání bezdůvodného obohacení⁷⁵ vůči tomu, s kým uzavřel kupní smlouvu, od které bylo později odstoupeno. Z toho též vyplývá, že pokud nemůže být odstoupením od smlouvy zasaženo do vlastnického práva prvního nabyvatele, tím spíše je do práv třetích osob, kteří mohli vlastnické právo od kupujícího v mezidobí nabýt.⁷⁶

Převod vlastnického práva k movitým věcem na základě právního jednání se zakládá na úpravě začínající § 929 BGB. Toto ustanovení je nezbytné k tomu, aby závazky, které se zakládají na smlouvách, jejichž předmětem je převod vlastnického práva, bylo možno splnit. Takovými smlouvami budou v praxi nejčastěji smlouvy kupní (§ 433 odst. 1 BGB).

Převod vlastnického práva, který se zakládá na § 929 BGB⁷⁷ především vyžaduje, aby byl zcizitel oprávněn s věcí nakládat.⁷⁸ Z první věty tohoto

⁷² Princip abstrakce by v čistě konsenzuálním systému nebyl možný, neboť závazek sám o sobě vyvolává věcněprávní účinky, a tudíž nejde jedno od druhého nikterak oddělit. Blíže viz FABER, Wolfgang; LURGER, Brigitta. Rules for the transfer of movables: a candidate for European harmonisation or national reform?. 1. vydání. Mnichov : Sellier. European Law Publishers, 2008, s. 29.

⁷³ Na tomto místě alespoň odkazem na případy, kdy neplatnost *Verpflichtungsgeschäft* výjimečně ovlivní i *Verfügungsgeschäft*. Například jedná-li se o lichvu, zasahuje neplatnost obligační smlouvy i smlouvu věcnou. To, že jde však o výjimku dokládá, i to že pokud je závazkové právní jednání odporuje dobrým mravům, je věcná smlouva stížena neplatností jen tehdy, vyplývá-li rozpor s dobrými mravy i ve splnění věcné smlouvy, jak lze vyčíst z BGH NJW 1994, 1470.

⁷⁴ ERP, J. (ed.), AKKERMANS, B. (ed.). Cases, materials and text on national, supranational and international property law. Ius Commune casebooks for the common law of Europe. 1. vydání. Portland : Hart Publishing, 2012. str. 831.

⁷⁵ dle § 812 odst. 1 BGB.

⁷⁶ Uvedené by neplatilo, pokud by tyto osoby nebyly v dobré víře.

⁷⁷ § 929 BGB zní: Zur Übertragung des Eigentums an einer beweglichen Sache ist erforderlich, dass der Eigentümer die Sache dem Erwerber übergibt und beide darüber einig sind, dass das Eigentum übergehen soll. Ist der Erwerber im Besitz der Sache, so genügt die Einigung über den Übergang des Eigentums.

⁷⁸ Úprava nabytí věci od neoprávněného se zakládá na ustanovení § 932 BGB.

ustanovení vyplývá, že k převodu věci je za prvé nutná shoda stran⁷⁹ o tom, že vlastnické právo má přejít na nabyvatele. Dále je vyžadováno již zmíněné převzetí věci. Toto ustanovení nezakládá stranám žádné povinnosti. Jeho jediným účelem a vlastně i důsledkem je bezprostřední pozbytí vlastnického práva na straně zcizitele a nabytí téhož na straně nabyvatele. Řečeno německou terminologií se jedná o dispozici s věcí (*Verfügung*), která se bude zpravidla zakládat na vzájemném závazku mezi nabyvatelem a zcizitelem, například na kupní smlouvě. Tato v daném případě představuje důvod, odůvodňující dispozici s věcí.

2.2.2. Shoda stran

Shodou stran⁸⁰, o které hovoří první věta § 929 BGB je třeba rozumět dva vzájemné projevy vůle (*Willenserklärungen*), které se ve svém obsahu zcela shodují. Právě tato shoda vůlí pak dle teorie vytváří takzvanou „věcnou smlouvu⁸¹“ (*dinglicher Vertrag*), která na rozdíl od „obligační smlouvy“ (*schuldrechtlicher Vertrag*) ve smyslu § 311 BGB působí změny ve věcných právech. Jak vyplývá z komentářové literatury⁸², má takto dosažená shoda stran povahu právního jednání a proto musí splňovat obecné předpoklady pro platnost právního jednání, ze kterých stojí především za zmínku nutnost, aby obě strany či jejich právní zástupci byli právně způsobilí, projevy vůle byly prosty omylu a převod vlastnického práva neodporoval dobrým mravům.

Jakožto i pro jiné právní řády, staví ten německý na zásadě právní jistoty, která se v souvislosti s převodem vlastnického práva projevuje v zásadě určitosti (*Bestimmtheitsgrundsatz*), jež byla postupně zformulována právní praxí.⁸³ Proto je také nutné, aby shodná vůle stran mířila na konkrétní věc a konkrétního nabyvatele. Obsah právního jednání musí tedy být natolik určitý, aby i třetí osoba byla pouze na základě seznámení se s jeho obsahem schopna k okamžiku, kdy

⁷⁹ Mezi vlastníkem věci jakožto zcizitelem a mezi nabyvatelem.

⁸⁰ V orig.: „*und beide darüber einig sind, dass das Eigentum übergehen soll.*“ (zvýrazněno autorem)

⁸¹ Pro kterou zákon nepředepisuje žádnou formu, a proto bude mít nejčastěji konkludentní povahu.

⁸² OECHSLER, J. in *Münchener Kommentar*. Band 6. 6. vydání. München : C. H. Beck, 2013, s. 948.

⁸³ Op. cit. s. 939.

převod vlastnického práva nastává, bez potíží určit, která věc či které věci mají být tímto jednáním převedeny. Toto nebude problém v případě, kdy bude převáděnou věc vzhledem k její povaze možno předat „z ruky do ruky“. Potíže s naplněním zásady určitosti ale mohou vyvstat v okamžiku, kdy se o předání z ruky do ruky jednat nebude a převáděnými věcmi bude velké množství zboží nacházející například ve skladištních prostorách, kde je navíc počet kusů zboží proměnlivý. V tomto případě je konstrukčně obtížný již samotný převod vícero předmětů a to sice z toho důvodu, že vedle zásady určitosti je nutné dbát i zásady speciality (*Spezialitätsprinzip*), dle které je nutné, aby každá jednotlivá věc byla převedena samostatnou dispozicí. Obecné pravidlo k věcem nacházejícím se v takovémto skladu formulovat nelze. Nezbyvá tak, než se seznámit s obsáhlou kazuistikou německých soudů. Takto bylo například vymezeno, že zásadě určitosti neodporuje, pokud je jedinou věcnou smlouvou převáděno zboží určitého druhu, pokud je splněno, že se nachází k určitému momentu v přesně specifikovaném prostoru. (tzv. *Raumsicherungsklausel*).⁸⁴ Stejně tak dle rozhodovací praxe postačí, budou-li jednotlivé kusy označeny v předem domluveném způsobu (*Markierungsvertrag*)⁸⁵, přičemž pouhé určení podílu na celku dostačujícím není.⁸⁶

2.2.3. Převzetí

Předtím, než dostane prostor bližší výklad pojmu převzetí, který je, jak vyplývá z § 929 BGB věty první, dalším předpokladem pro nabytí vlastnického práva, je třeba vyjasnit si obsah držby a vysvětlit rozdíl mezi její zprostředkovanou (*mittelbarer Besitz*) a přímou formou (*unmittelbarer Besitz*) v německém právu⁸⁷.

⁸⁴ BGH NJW 1992, 1161.

⁸⁵ BGH NJW 1991, 2144.

⁸⁶ Dle VIEWEG, Klaus; WERNER, Almuth; Sachenrecht. 6. vydání. München : Franz Vahlen, 2013, s. 75 a násl.

⁸⁷ Žádný z obou pojmů nelze zaměňovat s bezprostředním či zprostředkovaným nabytím držby dle českého práva.

Držbou se má na mysli právem uznaný faktický stav, spočívající v tom, že osoba skutečně ovládá věc. Bezprostřední ovládnutí věci ve smyslu, aby člověk musel mít věc neustále u sebe, však není nezbytná. Postačí, pokud mezi osobou a věcí existuje po jistou dobu a v určitém místě pevný vztah umožňující na věc působit. To, zda je tento vztah dosahuje dostatečné intenzity, aby bylo možno hovořit o držbě, se posuzuje dle zvyklostí (*Verkehrsanschaung*) při zvážení veškerých okolností.⁸⁸ Držba se na rozdíl od vlastnictví vyznačuje tím, že mezi osobou, která věc drží, a věcí samotnou nevzniká právní vztah. Proto i neoprávněný držitel (např. zloděj) může mít věc v držbě přes to, že vlastnické právo náleží stále jejímu majiteli.

To, zda se bude jednat o přímou či zprostředkovanou držbu, závisí na tom, zda je osoba oprávněna buďto bezprostředně (přímo) působit na věc, či zda se její možnost ovládat věc zakládá na právním vztahu k jiné osobě. O přímou držbu se konkrétně jedná tehdy, kdy osoba drží věc pro sebe sama, aniž by její možnost věc ovládat byla závislá na existenci jiné právní skutečnosti. Držbu zprostředkovanou bude praktičtější definovat na následujícím příkladu. Představme si situaci, kdy na jedné straně stojí propachtovatel (držitel zprostředkované držby) a na druhé pachtýř (prostředník, přímo ovládající věc, a tudíž držitel držby přímé), prostřednictvím kterého propachtovatel věc ovládá. Právní vztah⁸⁹ (*Besitzkonstitut* či též *Besitzmittlungsverhältnis*⁹⁰), který mezi těmito stranami existuje, pak nahrazuje propachtovateli jindy vyžadovanou možnost přímého působení na věc. Stejně by platilo, i pokud bychom na místo propachtovatele dosadili pronajímatele a pachtýře nahradili nájemcem.

Když § 929 BGB hovoří o převzetí, má tím na mysli získání přímé držby držitelem. Zprostředkovaná držba však ve vztahu k nabývání vlastnického práva nezůstává bez významu, nýbrž své uplatnění nachází za předpokladu, že je tradice

⁸⁸ BGHZ 101, 186 (188).

⁸⁹ Kterým je zde pachtovní smlouva.

⁹⁰ Doslovně: „vztah zprostředkující držbu“.

nahrazena některým z jejích surogátů, o čemž bude pojednáno na následujících stranách.

Požadavek na odevzdání si klade v první řadě za cíl působit na samotné strany převodu, zejména pak na zcizitele v tom směru, že posiluje povědomí o závažnosti jejich jednání⁹¹. Okamžikem dovršení předání pak strany potvrzují svou vůli si vlastnické právo navzájem převést. Zároveň má odevzdání věci působit i vůči třetím osobám, kterým je touto cestou umožněno seznat, kdo je vlastníkem věci⁹², což činí z tradice výraz zásady publicity⁹³ (*Publizitätsprinzip*). V minulosti se německé soudy zabývaly tím, jaké nároky mají být na předání kladeny, přičemž dospěly k závěru, že zcizitel se musí zcela a definitivně vzdát možnosti ovládat věc, což Říšský soud formuloval tak, že: „*Zciziteli nesmí zůstat ani ten nejmenší zbytek držby.*“⁹⁴ Takto formulovaná kritéria pak našla své uplatnění v řadě rozhodnutí BGH, ve kterých Spolkový soudní dvůr například dospěl k závěru, že pouhé předání náhradního klíče k motorovému vozidlu se za převzetí ve smyslu § 929 BGB nepovažuje⁹⁵ a stejný závěr vyslovil i v případě, kdy byl nabyvateli odevzdán jen technický průkaz k vozidlu.⁹⁶

Pokud tedy nabyvatel nezíská možnost přímé držby na věci, nemá převod vlastnického práva v zásadě žádné účinky. Z tohoto pravidla, jak naznačuje věta předchozí, existují výjimky. První výjimkou, která připadá v potaz, je případ, kdy má nabyvatel převáděnou věc již v držbě (*traditio brevi manu*), jak vyplývá

⁹¹ Zdůraznění závažnosti stojí např. za požadavkem písemné formy pro některé smlouvy. Komentář k § 125 BGB vyzdvihuje v této souvislosti účel varovat strany před zbrklým jednáním, kterým by mohli uzavřít riskantní obchody (*Schutz- und Warnfunktion*) a nutí je tak k větší míře obezřetnosti. Srov. EINSELE, D. in Münchener Kommentar. Band 1. 7. vydání. München : C. H. Beck, 2015, s. 1329 a dále též OECHSLER, J. in Münchener Kommentar. Band 6. 6. vydání. München : C. H. Beck, 2013, s. 958.

⁹² Uvedené úzce souvisí s ustanovením § 1006 odst. 1 věty první BGB, ze které vyplývá domněnka, že vlastníkem věci je její držitel. (*Zugunsten des Besitzers einer beweglichen Sache wird vermutet, dass er Eigentümer der Sache sei.*). Otázkou však, zda dané ustanovení má v dnešní době stále význam. Na skutečnost, že věřitelé se na domněnku vlastnictví založenou na § 1006 BGB spoléhat nemohou, poukazuje např. FABER, Wolfgang; LURGER, Brigitta. Rules for the transfer of movables: a candidate for European harmonisation or national reform?. 1. vydání. Mnichov : Sellier. European Law Publishers, 2008, str. 211 a násl.

⁹³ K problematice tohoto výroku později v podkapitole o převzetí.

⁹⁴ OECHSLER, J. in Münchener Kommentar. Band 6. 6. vydání. München : C. H. Beck, 2013, s. 959.

⁹⁵ BGH NJW-RR 2005, 280.

⁹⁶ BGH NJW 1978, 1854.

z § 929 BGB věty druhé.⁹⁷ Dále může nutnost převzetí věci odpadnout v případech, kdy je tradice nahrazena některým z jejích surogátů, buďto ve smyslu § 930 BGB⁹⁸ (*constitutum possessorium*), či § 931 BGB⁹⁹ (*traditio longa manu*).

2.2.4. Traditio brevi manu

Traditio brevi manu, někdy označované jako takzvané předání na krátkou ruku, dopadá na případy, kdy má věc v držení ten, jenž se má stát nabyvatelem. Rozhodující přitom není, zda budoucímu nabyvateli byla věc předána z rukou původního vlastníka nebo třetí osoby. Za takovéto konstelace by odevzdání věci byla pouhá formalita, která by neměla opodstatnění. Jelikož ale v této situaci nedochází k odevzdání věci, je třeba zodpovědět otázku, k jakému okamžiku vlastnictví na nabyvatele přechází. Vzhledem k tomu, že předpoklad toho, že nabyvatel musí mít bezprostřední držbu nad převáděnou věcí, je již splněn, zbývá v dané situaci pouze to, aby strany dosáhly konsenzu (*Einigung*), že má vlastnické právo přejít. V souladu s tím, co bylo řešeno výše, je i v tomto případě nutné, aby si zcizitel neponechal žádnou, tudíž ani například zprostředkovanou držbu věci. Předání na krátkou ruku se může jevit jako praktické v případech, kdy se zprvu nájemce dohodne s vlastníkem, že od něj věc koupí.

2.2.5. Constitutum possessorium

Podobně jako fiktivní tradice, za jejímž zrodem stojí praktická potřeba, vděčí převod vlastnického práva formou *constitutum possessorium*

⁹⁷ Ist der Erwerber im Besitz der Sache, so genügt die Einigung über den Übergang des Eigentums.

⁹⁸ Ist der Eigentümer im Besitz der Sache, so kann die Übergabe dadurch ersetzt werden, dass zwischen ihm und dem Erwerber ein Rechtsverhältnis vereinbart wird, vermöge dessen der Erwerber den mittelbaren Besitz erlangt.

⁹⁹ Ist ein Dritter im Besitz der Sache, so kann die Übergabe dadurch ersetzt werden, dass der Eigentümer dem Erwerber den Anspruch auf Herausgabe der Sache abtritt.

(*Besitzkonstitut*)¹⁰⁰ za svůj vznik potřebám praxe¹⁰¹. Každodenní život totiž přináší celou řadu situací, kdy se trvání na požadavku odevzdání věci jeví jako nevhodné nebo přinejmenším jako ne zcela šikovné. Zásadní účel tohoto institutu, jenž je upraven v § 930 BGB spočívá v tom, že umožňuje převést vlastnické právo k věci, a zároveň si z pohledu původního vlastníka (zcizitele) zachovat přímou držbu¹⁰² a nabyvateli poskytnout držbu zprostředkovanou. Oproti základnímu způsobu nabytí vlastnictví zakládajícím se na § 929 BGB, nabízí tato konstrukce stranám širší možnosti, jak si mohou upravit vzájemné vztahy. Z těchto možností se s ohledem na četnost použití jeví jako nejvýznamnější aplikace tohoto institutu pro účely zajištění.¹⁰³

Držební dohoda¹⁰⁴ přináší do německého práva na jednu stranu celou řadu výhod, když odstraňuje povinnost zcizitele věc nabyvateli odevzdat. Na stranu druhou svou podstatou dané ustanovení prolamuje některé zásady, jež jsou pro německé právo tolik typické. Předně se pak jedná o zásadu tradice (*Traditionsprinzip*) a zásadu publicity (*Publizitätsprinzip*). K posledně uvedenému se sluší dodat, že vytýkán byl zejména fakt, daný institut stěžuje situaci zejména třetím, kteří tak nadále nebudou moci spoléhat na to, že ten, který má věc u sebe je i její vlastník.

Uvedeného průlomu do zásad německého občanského práva se z novějších autorů všímá například Füller¹⁰⁵, když uvádí, že tradice je v Německu sice obecně vnímána jako výraz zásady publicity, avšak na stranu druhou upozorňuje, že mnozí autoři přiznávají, že tato její funkce v řadě případů ustupuje ekonomickým potřebám. Svá tvrzení opírá zejména o výroky druhé komise¹⁰⁶, ze kterých vyplývá, že účelem tradice není toliko učinit převod vlastnického práva veřejným,

¹⁰⁰ Do češtiny překládaná jako tzv. držební dohoda. Srov. např.: SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo. Systém a instituce. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011, s. 125.

¹⁰¹ V době vzniku BGB byl některými zemskými zákony zakázán, což značně stěžovalo obchod. Srov. OECHSLER, J. in Münchener Kommentar. Band 6. 6. vydání. München : C. H. Beck, 2013, s. 972.

¹⁰² Věc zůstává v dispoziční sféře původního vlastníka, který je zároveň oprávněn věc užívat.

¹⁰³ Op.cit. s. 972.

¹⁰⁴ Hovoříme o převodu držby solo animo.

¹⁰⁵ FABER, Wolfgang; LURGER, Brigitta. Rules for the transfer of movables: a candidate for European harmonisation or national reform?. 1. vydání. Mnichov : Sellier. European Law Publishers, 2008, s. 210 a násl.

¹⁰⁶ V roce 1890 vytvořená komise, v jejímž čele stanul Gottlieb Planck podílející se vzniku BGB.

aby se s ním mohl každý třetí snadno seznámit, ale spíše jde o to, zajistit, že strany převodu miní tento vážně, čímž mělo být zabráněno vytváření simulovaných právních jednání.¹⁰⁷ Füller tak konečně dospívá k závěru, že pokud funkcí tradice není zajistit publicitu, nezbyvá jiná funkce, která by její dodržování ospravedlňovala, a proto by měl pouhý konsenzus smluvních stran být dostačující k převodu vlastnického práva.¹⁰⁸

Systematicky vychází § 930 BGB z již na předchozích stránkách rozebraného § 929 BGB, z čehož vyplývá, že i zde je v první řadě vyžadována shoda stran o tom, že vlastnické právo má přejít. Rozdíl spočívá až v tom, že místo toho, aby k nabytí vlastnické práva předepisoval převzetí, vyžaduje, aby byl sjednán právní vztah, kterým je zprostředkována držba (*Besitzmittlungsverhältnis*). Stěžejním předpokladem dále je, aby zcizitel nejpozději v okamžiku, ke kterému má vlastnictví na nabyvatele přejít, nabyl držby k převáděné věci.

2.2.6. Nabytí postoupením práva

Posledním průlomem do zásady tradice, kterému bude na tomto místě věnována pozornost, představuje varianta převzetí zakládající se na § 931 BGB. Podobně jako v případě nabytí vlastnictví prostřednictvím *constitutum possessorium* se i zde jedná o formu, která se vyvinula na základě praktické potřeby. Pro získání ponětí o této formě nabytí si můžeme představit situaci, kdy budou strany chtít převést uskladněné zboží, aniž by jej musel zcizitel osobně vyzvednout, aby je poté mohl odevzdat. Daleko snažší je pro něj v tomto případě postoupení svého nároku na vydání věcí (*Abtretung des Herausgabeanspruchs*¹⁰⁹),

¹⁰⁷ Ke stejnému závěru lze dospět i OECHSLER, J. in Münchener Kommentar. Band 6. 6. vydání. München : C. H. Beck, 2013, s. 973.

¹⁰⁸ FABER, Wolfgang; LURGER, Brigitta. Rules for the transfer of movables: a candidate for European harmonisation or national reform?. 1. vydání. Mnichov : Sellier. European Law Publishers, 2008, s. 212.

¹⁰⁹ Pojem *Anspruch* je ústředním pojmem německého občanského práva. Definován je jako: „*Právo po jiném požadovat konání či opomenutí*“. Srov. § 194 odst. 1 BGB. *Herausgabeanspruch* (latinsky *Rei vindicatio*) pak představuje právo vlastníka věci požadovat po držiteli její vydání. Srov. § 985 BGB.

který má vůči tomu, kdo má zboží u sebe (např. schovatel)¹¹⁰. V první řadě je zapotřebí vlastníka věci, který má k věci zprostředkovanou držbu¹¹¹ (*mittelbarer Besitzer*). Dále je zapotřebí přímého držitele věci, který má danou věc u sebe. Mezi vlastníkem a přímým držitelem musí existovat takový vztah, na základě kterého je přímý držitel povinován vlastníku věc vydat, jinými slovy vlastník má vůči přímému držiteli nárok na vydání věci. Posledním, bez kterého se tato situace neobejde, je nabyvatel, kterému je nárok na vydání věci původním vlastníkem postoupen.

Stejně jako v předchozích případech, ani zde neztrácí základní ustanovení § 929 BGB svůj význam. Proto je i nadále třeba trvat na podmínce, aby strany dosáhly konsenzu ohledně skutečnosti, že má být vlastnické právo převedeno. Této shody vůlí musí být v daném případě dosaženo nejpozději v okamžiku, ke kterému zcizitel postoupí svůj nárok na nabyvatele. Pokud jde o samotné postoupení nároku, je na místě alespoň zevrubně nastínit, v čem spočívá. Z § 413 BGB¹¹² vyplývá, že na postoupení jiných práv se přiměřeně aplikují ustanovení o postoupení pohledávek, což nás přivádí k ustanovení § 398 BGB a následujícím. Podobně jako při převodu dle základního ustanovení se zpravidla spojuje dosažení konsenzu a převzetí v jeden okamžik, zde bude konsenzu ohledně převodu vlastnického dosaženo ve stejnou chvíli, kdy se strany shodnou na postoupení nároku. Přesto je však z čistě teoretického hlediska na místě obojí rozlišovat. Pro postoupení nepředepisuje zákon žádnou formu a samotný akt není ani třeba činit nikterak veřejně, čímž je opět prolomen princip publicity.

Postoupení práva na vydání věci má za následek to, že vlastnické právo spolu se zprostředkovanou držbou přecházejí na nabyvatele. Původnímu vlastníku

¹¹⁰ Česká nauka by jej označila pojmem detentor, což je pojem, který německému zákoníku není znám.

¹¹¹ Držba přímá zde nepřipadá v úvahu, jelikož v takovém případě, by surogátu tradice nebylo potřeba a zcizitel by převáděl vlastnické právo dle základního ustanovení pro převod § 929 BGB.

¹¹² Die Vorschriften über die Übertragung von Forderungen finden auf die Übertragung anderer Rechte entsprechende Anwendung, soweit nicht das Gesetz ein anderes vorschreibt.

dále zaniká nárok na vydání věci vůči třetí osobě a tento „ožívá“ u nabyvatele, tedy nového vlastníka věci.¹¹³

2.2.7. Oprávnění

Implicitním předpokladem pro nabytí vlastnického práva, který v žádném ustanovení nenalezneme, je požadavek oprávnění. Tím se má na mysli oprávnění disponovat s právem, v daném případě s právem vlastnickým. Na rozdíl třeba od požadavku svéprávnosti (*Geschäftsfähigkeit*), který se vztahuje k vlastnostem osoby nakládající s věcí, se zde oprávnění váže k samotnému vlastnickému právu, se kterým má být disponováno. Toto oprávnění, jak vyplývá z první věty ustanovení § 137 BGB pak dále nelze právním jednáním¹¹⁴ nikterak podmínit či omezit¹¹⁵, což je odůvodněno nutností poskytnout ochranu právnímu styku¹¹⁶ (*Rechtsverkehr*). Pokud zcizitelí oprávnění chybí, je jím učiněná dispozice s věcí v zásadě neúčinná. Jeho jednání pak může být ovšem zhojeno tehdy, pokud mu ten, jemuž právo (vlastnické) svědčí, udělí dodatečný souhlas (*Genehmigung*). Chybějící oprávnění je pak mimo jiné možno vykompenzovat dobrou vírou nabyvatele ve smyslu § 932 BGB a ustanovení následujících, za předpokladu, že jsou dány i ostatní podmínky nabytí v dobré víře od neoprávněného.

Kdo je v tomto případě oprávněným, zpravidla vyplývá ze samotného obsahu věcného práva. Nejběžněji se bude v praxi vyskytovat situace, kdy tímto oprávněným bude jediný vlastník, kterému tím pádem jako jedinému svědčí věcné právo k věci. Taková to konstelace bude z hlediska oprávnění i tou nejsnadnější. Otázky různého druhu však mohou vyvstat v případě, kdy bude oprávněných vícero. Tehdy bude rozhodující, jak jsou vzájemná práva mezi jednotlivými

¹¹³ Dle VIEWEG, Klaus; WERNER, Almuth; Sachenrecht. 6. vydání. München : Franz Vahlen, 2013. s. 108 a násl.

¹¹⁴ Zákonné omezení naopak přípustné je, o čemž bude pojednáno níže.

¹¹⁵ Die Befugnis zur Verfügung über ein veräußerliches Recht (zde vlastnické právo) kann nicht durch Rechtsgeschäft ausgeschlossen oder beschränkt werden.

¹¹⁶ K jednotlivým složkám ARMBRÜSTER, C. in Münchener Kommentar. Band 1. 7. vydání. München : C. H. Beck, 2015, s. 1518.

osobami uspořádána. Jinými slovy půjde zejména o to, zda jsou k sobě osoby navzájem ve vztahu spoluvlastnickém (*Miteigentum*¹¹⁷), či zda jsou společnými vlastníky (*Gesamthandseigentum*), přičemž tento rozdíl si zaslouží krátké vysvětlení.

Podstata spoluvlastnictví spočívá v tom, že každému spoluvlastníku svědčí vlastnické právo jen k jeho ideálnímu podílu na věci, které mu bylo založeno buďto na základě právního jednání (typicky smluvně) či silou zákona.¹¹⁸ S ostatními spoluvlastníky jej spojují vzájemná práva a vzájemné povinnosti. Jak vyplývá z ustanovení § 747 BGB, je spoluvlastník oprávněn se svým podílem volně nakládat. K dispozici s celou věcí je však vyžadována součinnost všech ostatních spoluvlastníků, kterým vlastnické právo k věci svědčí. Společné vlastnictví vzniká oproti spoluvlastnictví pouze zprostředkovaně na základě právního jednání a vztahuje se na majetek (*Vermögen*), který náleží společenství společného vlastnictví (*Gesamthandsgemeinschaft*), jejichž výčet je taxativní¹¹⁹. Oproti spoluvlastníku náleží členovi tohoto společenství právo k celé věci a tedy nikoliv jen k jeho podílu. Na druhou stranu je omezen stejně rozsáhlým právem ostatních členů, což vede k závěru, že jednotliví členové nejsou bez součinnosti ostatních oprávněni nakládat s celou věcí, avšak nadto jim zákon neumožňuje nakládat ani s jejich částí.

Dále je možné, aby oprávnění svědčilo ať již na základě zákona či právního jednání osobě od vlastníka rozdílné, a to buďto výlučně nebo spolu s ním.¹²⁰ Na základě právního jednání může takové oprávnění, které si konkuruje s oprávněním vlastníka¹²¹ vzniknout zejména třetímu, kterému to vlastník

¹¹⁷ Často bývá ve snaze zdůraznit jeho povahu označováno jako *Miteigentum nach Bruchteilen*.

¹¹⁸ Těmito případy budou, jak lze vyčíst např. z § 946 § BGB např. (*Verbindung mit beweglichen Sachen*), kdy se dvě či více doposud samostatné věci stanou spojením věcí jedinou, přičemž podíly spoluvlastníků budou určeny na základě toho, jakou hodnotu měly jejich věci před tím, než byly spojeny. Ke stejnému důsledku povede i smísení (*Vermischung*) ve smyslu § 948 BGB.

¹¹⁹ Německé právo zná celkem čtyři případy, kdy takovéto společenství vzniká. V první řadě se může jednat o společnost občanského práva (*Gesellschaft des bürgerlichen Rechts*), dále může jít o osobní obchodní společnosti (*OHG* či *KG*) odpovídající české veřejné obchodní a komanditní společnosti. Třetím případem je společné jmění, které vzniká mezi manžely a na závěr připadá v potaz společenství dědiců, které existuje do doby, než soud každému jednotlivě přiřkne část pozůstalosti.

¹²⁰ Ze zákona je takovou osobou typicky zástavní věřitel, správce pozůstalosti či vykonavatel závěti.

¹²¹ Což znamená, že oprávnění svědčí oběma.

v souladu s § 185 BGB umožní (*Verfügungsermächtigung*)¹²². V takovém případě má oprávnění třetího stejný rozsah jako oprávnění vlastníka. I proto, pokud vlastnické právo předává oprávněný třetí, řídí se nabytí zákonnou úpravou pro nabytí od oprávněného a nikoliv úpravou pro nabytí od neoprávněného. Německé právo nadále rozlišuje mezi tím, zda bylo oprávnění uděleno ještě před tím, než bylo s věcí disponováno, či zda jej vlastník udělil až následně, což není samoučelné dělení, ale vyvolává praktické následky ve vztahu k účinnosti takové dispozice. Je-li oprávnění k dispozici s věcí uděleno předem, je takové jednání od počátku platné a účinné. Tento závěr se odvíjí z výkladu § 185 odst. 1 BGB¹²³, kdy termín „*Einwilligung*“ vyjadřuje onen „předchozí souhlas“. Disponuje-li však třetí, aniž by mu toto oprávnění bylo uděleno, představuje taková situace především riziko pro jeho smluvní stranu, která si až do okamžiku, kdy je třetímu udělen „následný souhlas“ (*Genehmigung*), nemůže být zcela jista, zda jejich vzájemné právní jednání nabude účinků. Ve chvíli, kdy jej vlastník udělí, stává se dispozice s věcí od počátku (*ex tunc*) účinnou, jak lze vyvodit s textu ustanovení § 185 odst. 2 věty první.¹²⁴

Pro případ, že vlastník souhlas (žádný ze souhlasů)¹²⁵ neudělí, či dříve udělený souhlas nejpozději před úplným dovršením dispozice s věcí odvolá, připadá v úvahu, aby se převod vlastnického práva řídil ustanoveními o nabytí od neoprávněného.

Výše¹²⁶ bylo uvedeno, že oprávnění k dispozici nelze právním jednáním podmínit ani omezit. Stanoví-li tak však zákon, je situace opačná. V teorii se rozlišují na straně jedné zákazy disponovat s věcí, které se dále rozvíjejí na

¹²² Nejedná se o zastoupení, pro které používá BGB výrazu *Vertretung*.

¹²³ Eine Verfügung, die ein Nichtberechtigter über einen Gegenstand trifft, ist wirksam, wenn sie mit Einwilligung des Berechtigten erfolgt.

¹²⁴ **Die Verfügung wird wirksam, wenn der Berechtigte sie genehmigt** oder wenn der Verfügende den Gegenstand erwirbt oder wenn er von dem Berechtigten beerbt wird und dieser für die Nachlassverbindlichkeiten unbeschränkt haftet. (zvýrazněno autorem)

¹²⁵ Na tomto místě se projevuje výhoda německého rozlišení mezi termíny *Einwilligung* a *Genehmigung*, kdy první z nich obecně vyjadřuje schválení, které něčemu předchází a druhý je naopak pevně spjat se situacemi, kdy je souhlas udělen až následně.

¹²⁶ Dle VIEWS, Klaus; WERNER, Almuth; Sachenrecht. 6. vydání. München : Franz Vahlen, 2013. s. 108 a násl.

zákazy absolutní a relativní, a na straně druhé omezení možnosti s věcí¹²⁷ disponovat. Absolutním a relativním zákazům je společné, že odnímají právnímu subjektu možnost disponovat s věcí. Absolutní zákazy často vyplývají z ustanovení veřejného práva, přičemž pokud by bylo přes takový zákaz s věcí disponováno, vedlo by takové právní jednání k absolutní neúčinnosti, tedy neúčinnosti vůči všem. Relativní zákazy pak mají za cíl chránit zájmy jen určité osoby, popřípadě určitých osob, a jejich porušení pak vede pouze k relativní neúčinnosti, což je ale z teoretického hlediska obtížně vysvětlitelné. Problém zde činí zejména skutečnost, že by dispozice s vlastnickým právem, která z povahy vlastnického práva za běžných okolností působí vůči všem (*erga omnes*) měla být vůči některým právním subjektům účinná a vůči jiným nikoliv. Nejrozšířenější teorie je založena na myšlence, že za těchto okolností dochází k pomyslnému rozdělení vlastnictví (*Aufspaltung*), kdy z pohledu třetích osob se vlastníkem věci stane neoprávněný nabyvatel¹²⁸, zatímco vůči osobám, kterým svědčí zákonná ochrana¹²⁹, zůstává vlastnické právo i nadále v rukou zcizitele. Dle jiného názoru přechází sice právo na (neoprávněného) nabyvatele, přičemž je ale zciziteli umožněno s neprávem zcizeným právem opět disponovat, a to sice vůči osobám, kterým svědčí zákonná ochrana.¹³⁰

O omezení možnosti s věcí disponovat pak hovoříme tehdy, kdy je určitá dispozice s vlastnickým právem podmíněna souhlasem osoby, k jejíž ochraně omezení slouží¹³¹. Porušení těchto zákonem stanovených omezení pak vede k absolutní neúčinnosti, což je mimo jiné důvod, proč bývají v teorii přiřazovány k absolutním zákazům. Na rozdíl od porušení absolutního zákazu dispozice nevede porušení omezení k nemožnosti nabýt vlastnické právo v dobré víře, což

¹²⁷ Přesněji vlastnickým právem.

¹²⁸ Neoprávněný, jelikož nabyl vlastnické právo navzdory zakazu.

¹²⁹ Ti, kteří se mohou dovolávat relativní neúčinnosti. K té není přihlíženo ze zákona, nýbrž pouze na návrh.

¹³⁰ ARMBRÜSTER, C. in Münchener Kommentar. Band 1. 7. vydání. München : C. H. Beck, 2015, s. 1508.

¹³¹ Tyto případy nalezneme například v rodinném právu majetkovém, kdy je jeden z manželů oprávněn nakládat s tím, co patří do společné domácnosti jakožto s celkem jen tehdy, pokud má souhlas i druhého z manželů. Blíže viz § 1365 odst. 1 BGB.

tuto kategorii zas naopak přibližuje k relativním omezením dispozice, pro které platí uvedené stejně.¹³²

2.3. Učení o titulu a modu adquirendi

2.3.1. Hlavní znaky

Na půl cesty mezi Trennungs- und Abstraktionsprinzip, jenž je typický pro BGB a konsenzuálním systémem převodu vlastnického práva zastávaným francouzským občanským zákoníkem či naším OZ 89/2012 stojí doktrína o titulu a modu adquirendi, kterou zvolil rakouský ABGB a v minulosti našla své místo i v českém ObčZ. A právě druhý jmenovaný bude stát ve středu zájmu na následujících stranách. Pro doktrínu o titulu a modu adquirendi je typické, že k převodu vlastnického práva vyžaduje odevzdání věci, přičemž ono předání představuje samostatný úkon,¹³³ který je nutno odlišovat od smlouvy, která zavazuje zcizitele k odevzdání věci a převedení vlastnického práva k ní a nabyvatele k zaplacení kupní ceny a převzetí věci. Zákonodárce jí tedy propůjčuje pouze obligační účinky. Potud není tato metoda odlišná od té, kterou přijal německý občanský zákoník a lze zde nalézt prvky toho, co je německou doktrínou označováno jako *Trennungsprinzip*. Skutečný rozdíl nastává v okamžiku, kdy si položíme otázku, zda se v ObčZ uplatňuje zásada abstrakce či kauzality. Česká úprava jinak než úprava německá volí princip kauzality, jež má v první řadě za následek, že nabytí vlastnického práva je závislé nejen na splnění všech náležitostí předepsaných pro její převzetí¹³⁴, ale do popředí se zde dostává i samotná smlouva, což má v konečném důsledku vliv na řešení jednotlivých případů. Další zásadou, která je pro český ObčZ zcela určující je pak zásada, že

¹³² Dle VIEWEG, Klaus; WERNER, Almuth; Sachenrecht. 6. vydání. München : Franz Vahlen, 2013. s. 113 a násl.

¹³³ K problematice povahy tradice viz níže.

¹³⁴ Na dispozitivnost právní úpravy na tomto ostatně jako na jiných místech této práce nebude brán zřetel.

nikdo nemůže na jiného převést více práv než sám má (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*). Nejprve se však zaměříme na to, jak se ObčZ vypořádal s úpravou nabývání vlastnictví. Ta je zakotvena v části druhé, věnované věcným právům.

2.3.2. Dvoufázovost převodu

Úprava nabývání vlastnictví prošla ve dvacátém století poměrně divokým vývojem. Ještě před vznikem Československé republiky se v českých zemích používalo rakouského ABGB, který pocházel z roku 1811 a kterému bylo dogma o titulu a modu vlastní. Tím, že byl po vzniku samostatného Československa rakouský obecný občanský zákoník převzat, platila tato nauka na našem území až do nabytí účinnosti občanského zákoníku č. 141/1950 Sb., který zvolil konsenzuální princip, což znamenalo, že k věcem movitým určeným individuálně se vlastnictví převádí již účinkem smlouvy¹³⁵. Uvedené se však zjevně příliš neosvědčilo, jelikož v následném ObčZ se zákonodárce opět rozhodl zvolit jako výchozí způsob převodu vlastnického práva k movitostem princip zakládající se na odlišování mezi obligační smlouvou a převzetím.

Z ustanovení § 133 odst. 1¹³⁶ vyplývá, že převod vlastnického práva na základě smlouvy se rozpadá do dvou jednotlivých fází¹³⁷. Je třeba rozlišovat právní důvod¹³⁸ (*iustus titulus*) na jedné straně a právní způsob nabytí¹³⁹ (*modus acquirendi dominii*) na straně druhé. Onen právní důvod zde představuje smlouva, na základě které se zcizitel zavazuje, v dalším kroku vlastnictví na nabyvatele převést. Z tohoto důvodu mluvíme o takzvaném obligačním účinku smlouvy. V souvislosti se smlouvou je třeba odkázat na ustanovení § 132 odst. 1¹⁴⁰, který

¹³⁵ Srov. § 111 odst. 1 z. č. 141/1950 Sb.

¹³⁶ Převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak.

¹³⁷ Znění tohoto ustanovení bylo podstatně změněno novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., kdy byla zejména odstraněna nerovnost vlastnictví státu a vlastnictví soukromníků.

¹³⁸ Někdy označován jako tzv. causa.

¹³⁹ Zde hovoříme o modu.

¹⁴⁰ Vlastnictví věci lze nabýt kupní, darovací nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem.

mimo jiné vyjmenovává, na základě kterých smluvních typů lze vlastnictví převést¹⁴¹. Termín jiná smlouva zde může odkazovat například na smlouvu směnnou¹⁴² či o dílo.¹⁴³

2.3.3. Modus adquirendi dominii

Smlouva, jakožto právní důvod převodu představuje podstatný předpoklad pro to, aby vlastnictví bylo možno převést. Samotná však sama o sobě nestačí. K nabytí vlastnického práva je dále nutné převzetí věci (modus), kdy teprve jeho dovršením se nabyvatel stává vlastníkem věci. Proto se blíže podíváme na jeho podstatu.

Jak bylo uvedeno výše, je tento model velmi podobný, ne-li stejný jako ten, který zastává německá nauka, a o kterém bylo výše pojednáno při výkladu o Trennungsprinzip. Zde by mohlo být namítnuto, že předchozí výrok je poněkud nejasný, když si sám sobě protirečí. Jeho nejasnost však není žádnou náhodou, nýbrž odráží názorovou rozpolcenost české doktríny. Německá právní nauka ze znění § 929 BGB výslovně dovozuje existenci smlouvy s věcněprávními účinky (*dinglicher Vertrag*), vedle níž navíc vyžaduje jiný akt (*Realakt*) spočívající v odevzdání. ObčZ na druhé straně ve svém § 133 odst. 1 hovoří o převzetí, přičemž jeho povaha již tak jednoznačná není.

Konkrétně se pak jedná o spor, zda i české právo předpokládá takzvanou věcnou smlouvu či nikoliv. Autoři zastávající první uvedený přístup zejména poukazují na volní povahu tradice, kdy na jedné straně stojí projev vůle prodávajícího (zcizitele), jehož obsahem je vůle převést držbu a vlastnické právo a na straně druhé se nachází projev vůle kupujícího (nabyvatele), jenž naopak projevuje vůli držbu a vlastnické právo nabýt.¹⁴⁴ Ke stejnému závěru lze dojít i

¹⁴¹ Např. kupní smlouva (§ 588 ObčZ a násl.), darovací (§ 628 ObčZ a násl.).

¹⁴² Viz § 611 ObčZ.

¹⁴³ Viz § 631 ObčZ a násl.

¹⁴⁴ O věcné smlouvě hovoří výslovně ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan a kolektiv. op.cit. s. 765.

na základě toho, jak tradici vymezuje Knapp, když poukazuje na fakt, že: „Odevzdání může mít charakter dvoustranného právního úkonu.“¹⁴⁵ Z obecné teorie pak vyplývá, že smlouvou se rozumí dvoustranný či vícestranný právní úkon. Druhým zastávaným názorem je pak ten, který zmiňuje například Eliáš¹⁴⁶, přičemž ten s existencí věcné smlouvy nesouhlasí, a namísto toho hovoří o tradici jako o pouhém splnění závazku, vyplývajícího z obligační smlouvy. V uvedeném díle pak poukazuje zejména na to, že na základě právního důvodu, řekněme kupní smlouvy, stranám vznikají práva a povinnosti spočívající v odevzdání a převzetí věci a tyto následně okamžikem, kdy je převzetí dovršeno, zanikají.¹⁴⁷

Bez ohledu na to, k jakému názoru se přikláníme, platí, že tradicí se na jedné straně odevzdává a na druhé straně přebírá držba, což je podobně jako tomu bylo v kapitole předchozí, pojem, který je hoděn bližšího výkladu.

2.3.4. Držba

Podíváme-li se krátce na vývoj zákonné úpravy ve dvacátém století na našem území, můžeme o držbě říci prakticky to samé, co zaznělo již v souvislosti s nabýváním vlastnictví jako takovým. Tento institut¹⁴⁸ byl primárně rozsáhle upraven v OZO. Přijetím občanského zákoníku v roce 1950 se však dočkal zásadního zúžení rozsahu, které bylo předstupněm toho, že v roce 1964, kdy nabyly účinnosti ObčZ, již s držbou nebylo počítáno vůbec. Po jisté době se však držba to textu občanského zákoníku vrátila, a to nejprve novelou č. 131/1982 Sb. a následně již výše zmiňovanou novelou z roku 1991, jež nabyla účinnosti k 1.

¹⁴⁵ Knapp, V., O převodu vlastnictví smlouvou, Ad Notam, 1995, č. 3, s. 49 a násl.

¹⁴⁶ Eliáš, K. a kol.; Občanský zákoník, velký akademický komentář I. Praha : Linde, 2008, s. 537.

¹⁴⁷ Zmíněnou problematikou se nezabývala jen česká nauka, nýbrž podobné diskuze bylo možno zaznamenat i v sousedním Rakousku. Rakouská doktrína původně hovořila o tradici jakožto o pouhém „jiném aktu“ (*Realakt*). V současnosti i tam můžeme nalézt (patrně) pod vlivem německé doktríny tendenci dovozovat věcnou smlouvu (*dinglicher Vertrag*). Srov. Stagl in TIETZE VON, A. Europäisches Privatrecht: über die Verknüpfung von nationalem und Gemeinschaftsrecht : Göttinger Tagung, 8. bis 11. September 2004. Stuttgart : Boorberg, 2005. s. 373.

¹⁴⁸ Který znalo již římské právo.

lednu 1992, díky které byl institut držby rozšířen do podoby, ve které setrval až do okamžiku OZ 89/2012 nahradil ObčZ.

ObčZ pojem držby nevymezuje. Namísto toho však v ustanovení § 129 odst. 1¹⁴⁹ vymezuje, kdo že je držitelem a tím mimoděk i podstatu držby samotné. Uvedené ustanovení lze číst tedy tak, že držba předpokládá jednak držební vůli (*animus possidendi*) a pak také faktické ovládnutí věci (*corpus possessionis*). Podstatou držby je její fakticita, která spočívá v možnosti držitele na věc působit, přičemž toto působení může typicky spočívat v užívání, požívání, či například spotřebování věci. Co však držiteli na rozdíl od vlastníka nesvědčí, je možnost s věcí právně relevantně nakládat. Zejména není možné, aby na jiného převedl vlastnické právo, což je výrazem již zmiňované zásady, dle které nikdo nemůže převést na jiného více práv než sám má, a kterou lze dovodit z ustanovení § 123 ObčZ¹⁵⁰.

Druhým stavebním kamenem držby je, jak již řečeno, držební vůle, která spočívá ve vůli držitele mít věc pro sebe, a která se navenek projevuje tak, že držitel se k věci chová, jako by byl jejím vlastníkem. Tato složka je podstatná především tehdy, pokud se snažíme odlišit držitele od detentora. Podstata detence (*ius detinendi*) spočívá v tom, že detentorovi je umožněno na věc fakticky působit (má tedy *corpus possessionis*), avšak vzhledem k tomu, že si je vědom toho, že věc nedrží pro sebe nýbrž pro jiného, nemůže být v jeho případě o držební vůli (*animus possidendi*) řeč. Uvedený příklad se velmi podobá tomu, co bylo možno spatřit ve výkladu o BGB, který však institut detence nezná, a na místo ní pracuje s držbou přímou a zprostředkovanou. Vrátime-li se však ještě k držbě samotné, je na místě zmínit, že výše uvedené prvky držby uvádí jako nutné pro její vznik ve svém judikátu i Nejvyšší soud¹⁵¹, když výslovně jako předpoklad pro vznik držby vymezil faktické ovládnutí věci a držební vůli. Dále se v tomto judikátu vyjádřil i k formě samotné tradice, o čemž bude pojednáno později na jiném místě.

¹⁴⁹ Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe.

¹⁵⁰ Dle PETR, B. Zásada „nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“ a problematika nabývání od nevlastníka. Právní rozhledy. 2012, č. 20. s. 696.

¹⁵¹ Srov. Rozhodnutí NS ČR sp.zn. 22 Cdo 728/2000.

Co se dále týče držby, činí ObčZ rozdíl mezi držbou oprávněnou, když hovoří v ustanovení § 130 ObčZ o oprávněném držiteli a držbou neoprávněnou, kterážto se zakládá na ustanovení § 131 ObčZ. Rozhodujícím kritériem, dle kterého se bude jednat o držbu oprávněnou či nikoliv, je zde dobrá víra¹⁵², pod kterou můžeme rozumět přesvědčení nabyvatele, že jedná po právu. K tomuto subjektivnímu prvku, dále přistupuje prvek objektivní, který je v zákoně vyjádřen slovy „se zřetelem ke všem okolnostem“. V konečném důsledku tak držitel nepostačí, zda byl v dobré víře, ale bude bráno v potaz i to, zda by jiný držitel při běžné opatrnosti, kterou po něm lze vyžadovat, dospěl k závěru, že je držitelem oprávněným^{153, 154}

Dnešní nároky kladené na rychlost a jednoduchost obchodních vztahů jsou dosti jiné než ty, které tu byly v době, kdy se jednotlivé systémy nabývání vlastnického práva teprve formovaly. Jak vyplynulo z historického exkurzu do vývoje jednotlivých systémů, již v době, která předcházela vzniku moderních civilních kodexů, jako BGB, či Code Civil, byly reálné potřeby obchodního styku takového charakteru, že tradice spočívající v předání z ruky do ruky nemohla být dostačujícím způsobem převzetí. Proto také došlo na její modifikace či přímo fikci. Podíváme-li se do znění ObčZ, zjistíme, že zde se hovoří pouze o tradici jako takové, aniž by byla zmiňována jakákoli její alternativa, jak tomu je například v německém občanském zákoníku. Z tohoto důvodu je tedy nutné hledat formy tradice na jiných místech, a to sice jednak v judikatuře a pak také

¹⁵² Srov. § 130 odst. 1: Je-li držitel **se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře** o tom, že mu věc nebo právo patří, je držitelem oprávněným. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná. (zvýrazněno autorem)

¹⁵³ Z tohoto důvodu nepřipadá v úvahu, aby se držitel dovolával své dobré víry na základě toho, že mu obsah právní normy nebyl znám.

¹⁵⁴ Ve stručnosti zmiňme úpravu držby v OZ 89/2012 nacházející se v ustanovení § 987 a násl. OZ 89/2012 primárně oproti ObčZ stanovuje, že držet lze pouze právo, které lze právním jednáním převést na jiného, jestliže připouští trvalý nebo opakovaný výkon (např. i vlastnické právo). Nově tak například nebudeme hovořit o tom, že někdo drží věc, nýbrž že drží vlastnické právo k věci. Rozlišovány jsou pak tři různé figury držby, kdy se řádnou držbou (§ 991 OZ 89/2012) myslí držba vlastníková, jež je také spojena s vlastnickým právem. Poctivá držba (§ 992 OZ 89/2012) se pak shoduje s termínem oprávněné držby dle ObčZ. A nakonec o pravé držbě (§ 993 OZ 89/2012) hovoříme tehdy, pokud se neprokáže, že se někdo vetřel v držbu svémocně nebo že se v ni vloudil potajmu nebo lstí.

v komentářové literatuře. V obojím nám může být navíc nápomocna literatura vztahující se k československému obecnému zákoníku občanskému.

Stěžejním ustanovením obecného zákoníku občanského je § 425 OZO, na který navazují § 426 až 429 OZO. První z obou jmenovaných je pak výrazem tradičního systému, když vymezuje, že samotný právní důvod k nabytí vlastnictví nepostačuje. Ve větě druhé pak dodává, že k tomu, aby vlastnické právo bylo převedeno, je vyžadováno odevzdání a převzetí¹⁵⁵. Samotná úprava¹⁵⁶ zabývající se různými formami tradice pak začíná ustanovením § 426 OZO, kterýžto uvádí jako první formu obyčejné předání z ruky do ruky, které se též označuje za odevzdání hmotné. Navzdory svému názvu se i zde jedná o případy tradice, kdy k fyzickému uchopení nedojde, jako tomu je například při tradici na dlouhou ruku. Ze soudních rozhodnutí pak stojí za zmínku rozsudek, který říká, že: *„Hmotné odevzdání vyžaduje, aby se odevzdaná věc z vůle odevzdavatele a se svolením převímatele octla v takovém poměru k tomuto, aby skutečně nebo alespoň podle obvyklého nazírání byla v jeho moci.“*¹⁵⁷ Na úpravu hmotného převzetí navazuje úprava tří jiných způsobů odevzdání, kdy prvním z nich je odevzdání znamením, jehož úpravu nalezneme v ustanovení § 427 OZO, které míří na věci, jež nelze z jejich povahy odevzdat způsobem předvídaným v § 426 OZO¹⁵⁸. Prakticky může mít toto předání trojí formu, kdy je předána buďto listina, která se k věci váže, nástroj, bez něhož věc nelze ovládat či označením věci. Pro lepší představu lze uvést několik případů z rozhodovací praxe nejvyššího soudu. Tak například odevzdání označením připadalo v úvahu za předpokladu, že bylo nakoupeno větší množství kusů nábytku, kdy jen některé z nich umožňovaly předání z ruky do ruky. V takovém případě bylo možné zbylé kusy předat

¹⁵⁵ Čímž záměrně zákonodárce narážel na dvoustrannost tohoto řečeno tehdejší terminologií právního jednání. Nutno podotknout, že z uvedeného ustanovení dále vyplývá, že pouhé odevzdání následované převzetím, by k převodu vlastnického práva taktéž nestačilo, poněvadž zde pořád figuruje podmínka existence titulu, což i na tomto místě bude typicky smlouva kupní, za první republiky bychom řekli trhová.

¹⁵⁶ Výčet těchto forem je pak považován za výčet taxativní, což vyplývá z ANDRES, Bedřich; Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 481.

¹⁵⁷ Op. cit. s. 483

¹⁵⁸ Ustanovení tak míří například na náklad, či zboží ve skladu.

označením za předpokladu, že toto označení bylo z pohledu třetích osob zjevné.¹⁵⁹ Jiným případem může být předání automobilu tím, že byl předán certifikát a klíče od takzvaného magnetu¹⁶⁰.

Druhým odlišným způsobem odevzdání pak tvoří odevzdání prohlášením, které je upraveno v ustanovení § 428 OZO. Pod tímto ustanovením se ukrývají dva způsoby nabytí, o kterých zde již bylo na jiném místě pojednáno. Konkrétně se jedná o traditio brevi manu a constitutum possessorium. Skutečnost, že i rakouské a pod jeho vlivem i právo české tyto způsoby předání vyvinuly, pak především potvrzuje fakt, jak vysoký mají tyto formy pro obchodní styk význam¹⁶¹. I zde lze pak z judikatury vyčíst význam pro konstruování zástavního práva¹⁶².

A nakonec posledním zástupcem z této trojice je odevzdání zasláním, které se nachází v ustanovení § 429 OZO. Podle tohoto ustanovení se zaslání věci movité považují za odevzdané teprve v okamžiku, kdy je nabyvatel obdrží.

O tom, že si zde uvedené formy odevzdání zachovaly svůj význam i za dobu účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 pak svědčí především rozhodovací praxe Nejvyššího soudu České republiky. Tak například v jednom ze svých rozsudků¹⁶³, ve kterém se zabýval pojmem převzetím movité věci ve smyslu § 133 odst. 1 ObčZ, a kde dovedl, že pojmem převzetí se v případě věcí, které ke svému užívání vyžadují nutně i příslušenství rozumí předání dané věci právě včetně příslušenství, se dále zabýval takzvanou tradicí brevi manu, přičemž dospěl k závěru, že je možné, aby za předpokladu, že má nabyvatel věc v držení

¹⁵⁹ Op. cit. s. 492.

¹⁶⁰ Op. cit. s. 492

¹⁶¹ Dodejme, že oba zmíněné způsoby byly známy již právu římskému. Blíže srov. KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 168.

¹⁶² Op. cit. s. 496

¹⁶³ Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 33 Odo 974/2002. V souvislosti s tímto judikátem bych rád krátce upozornil na nejasnost, která se nachází v odůvodnění předmětného rozsudku, kdy soud hovoří o řídičském průkazu jakožto o příslušenství vozidla, s čímž nelze souhlasit. Řidičský průkaz je v souladu se zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu) řídičským oprávněným, jehož vydání je podmíněno úspěšným ukončením výuky a výcviku v autoškole a váže se tak výhradně k osobě držitele.

(na základě jiného závazku) bylo následně možno nahradit fyzické převzetí prohlášením, kterým nabyvatel vyjádří svou vůli užívat věc nadále jako vlastník.

2.3.5. *Iustus titulus*

Na rozdíl od úpravy obsažené v BGB, kde se vzhledem principu abstrakce nebylo nutné samotnou (obligační) smlouvou zabývat, což je dáno tím, že její počáteční či následná neplatnost až na zcela výjimečné případy¹⁶⁴ nezasáhne smlouvy věcnou, a tudíž její neplatnost ještě samo o sobě nemůže vést ke změně osoby vlastníka, je v případě ObčZ situace poněkud jiná, a proto je nutné nastínit, jaké nároky jsou na právní důvod (smlouvu) kladeny. Pro tento účel zůstaneme u nejčastějšího smluvního typu, tedy u kupní smlouvy upravené v ustanovení § 588 a násl. ObčZ¹⁶⁵.

Shrňme nejprve krátce, jaké jsou její hlavní znaky a k čemu tento smluvní typ slouží. Uzavřením kupní smlouvy vzniká terminologií občanského zákoníku z roku 1964 dvoustranný právní úkon¹⁶⁶, kterým se prodávající zavazuje jednak odevzdat předmět koupě kupujícímu a zároveň převést na kupujícího vlastnické právo¹⁶⁷. Kupujícímu pak vzniká povinnost předmět koupě převzít a zaplatit kupní cenu. K tomu, aby kupní smlouva vznikla, je pak potřeba, aby se smluvní strany dohodly na podstatných náležitostech obsahu (*essentialia negotii*), kterými jsou předmět koupě a kupní cena. Předmětem koupě je pak jakákoli věc, kterou lze subsumovat pod pojem věci nacházející se v ustanovení § 118 ObčZ, a o kterém bylo pojednáno v úvodní kapitole. To, aby byl v době uzavření kupní smlouvy prodávající vlastníkem věci, naopak vyžadováno není. K danému závěru dospěl

¹⁶⁴ Jedná se o nejkřiklavější případy nespravedlnosti, kdy se přiči dobrým mravům, aby absolutní neplatnost obligační smlouvy nezasáhla i smlouvu věcnou. Blíže viz výše.

¹⁶⁵ Z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu.

¹⁶⁶ Na tomto místě je zapotřebí alespoň odkazem upozornit na nutnost, aby strany byly způsobilé vlastními právními úkony nabývat práv a povinností.

¹⁶⁷ ObčZ sice v ustanovení § 588 povinnost převést vlastnické právo neobsahuje, a proto se tato povinnost pouze dovozuje. Povšimněme si též, že například ObchZ zákoník tuto povinnost v § 409 odst. 1 v době své účinnosti obsahoval.

ve svém rozsudku Nejvyšší soud¹⁶⁸, který v uvedeném rozsudku především poukázal na povahu kupní smlouvy jakožto smlouvy obligační, která sama o sobě nemá translační účinky, a tudíž zavázal-li se někdo k prodeji věci, ke které nemá (zatím) vlastnické právo¹⁶⁹, neznamena to, že by takováto smlouva byla absolutně neplatná. Poznamenejme snad jen, že nutnost mít vlastnické právo se vztahuje až k okamžiku, kdy je věc předána.

Co se týče kupní ceny, s ní zejména spojován požadavek na její určitost. Vůli stran je ponecháno, zda kupní cenu určí konkrétní částkou znějící na finanční obnos, či zda vymezí postup, jak bude cena určena. Zejména při druhém způsobu je však třeba dbát zvýšené opatrnosti, jelikož se může stát, že na základě daného postupu nebude možné kupní cenu bez pochybností zjistit, což povede k závěru, že projev vůle není dostatečně určitý a kupní smlouva se stane absolutně neplatnou (*negotium nullum*). Ke stejnému závěru by vedlo sjednání takové výše kupní ceny, která by se s ohledem ke všem okolnostem jevila jako přičící se dobrým mravům.¹⁷⁰

Je-li na základě takového úkonu převedeno vlastnické právo, má to pro obě strany zásadní důsledky, jelikož v takových případech bylo vlastnictví převedeno, aniž by byl dán právní důvod, který je k převodu nutný. Totéž lze do jisté míry říci i o případech, kdy právní důvod odpadne až následně, což nastane tehdy, kdy buďto kupující či prodávající od smlouvy jednostranným právním úkonem odstoupí¹⁷¹, přičemž v režimu občanského zákoníku platí, že odstoupením od smlouvy se závazkový právní vztah ruší od počátku (*ex tunc*)¹⁷². Na okraj pak

¹⁶⁸ Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 981/2001.

¹⁶⁹ Třeba i proto, že předmět koupě zatím neexistuje.

¹⁷⁰ Dle Švestka, J., Dvořák, J. a kol.; Občanské právo hmotné. Svazek 2. díl třetí: závazkové právo. 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 151 a násl.

¹⁷¹ Srov. § 48 odst. 1 ObčZ: Od smlouvy může účastník odstoupit, jen jestliže je to v tomto zákoně stanoveno nebo účastníky dohodnuto.

¹⁷² Srov. § 48 odst. 2 ObčZ: Odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak.

zbývá dodat, že v takovém případě je vzájemný vztah nutno vypořádat dle ustanovení o bezdůvodném obohacení.¹⁷³

Právě obě výše zmíněné situace, tedy jak převod vlastnického práva na základě smlouvy neplatné od počátku, tak podle smlouvy, od které bylo odstoupeno, se ukázaly být v praxi poměrně problematickými, jak bude záhy doloženo na příkladu nejednotné rozhodovací praxe českých soudů. Jednoduchá modelová situace, kdy je převedeno vlastnické právo dle neplatné¹⁷⁴ kupní smlouvy a strany si následně musí vrátit vše, co na jejím základě nabyly, žádné potíže nečiní. Ty nastanou teprve ve chvíli, kdy do hry vstoupí třetí. Pro lepší představu uveďme některé možné konstelace. Prodávající *P* uzavře kupní smlouvy s kupujícím *K* a předá mu předmět koupě. Kupující *K* tento předmět dále zcizí na základě kupní smlouvy a odevzdání kupujícímu *K2*. Tuto výchozí situace je pak možno dále rozvést do dvou variant. Tou první je případ, kdy buďto prodávající *P* či kupující *K* od mezi nimi uzavřené kupní smlouvy odstoupí. Druhým případem je pak situace, kdy se smlouva mezi kupujícím *K* a prodávajícím *P* ukáže být absolutně neplatnou. V obou uvedených variantách je třeba zabývat se otázkou, zda je ovlivněno právo nabyvatele *K1*, přičemž odpovíme-li na první otázku kladně, je dále nutno zodpovědět, co z toho pro nabyvatele *K1* konkrétně vyplývá, na což nám dává odpověď právě judikatura.

K dále uvedeným závěrům soudů nejvyššího a ústavního je dlužno předem uvést jednu zásadní skutečnost. Diskuze na téma účinky odstoupení popřípadě absolutní neplatnosti kupní smlouvy se a priori nevztahovala k věcem movitým, nýbrž všechna rozhodnutí se zabývala nabytím věcí nemovitých evidovaných v katastru nemovitostí. Tato skutečnost však dle mého názoru nemůže vést k tomu, že by zde uvedené závěry nebylo možno zobecnit a použít je i v případě nabytí movitostí. Tento úsudek se zakládá především na skutečnosti, že učení a titulu a modu se za účinnosti ObčZ uplatnilo jednak při nabývání věcí movitých,

¹⁷³ Zde si dovoluji předeslat, že OZ 89/2012 na tuto situaci reagoval ustanovením zavedením § 2005 odst. 1, jež slouží k ochraně třetí strany.

¹⁷⁴ To, zda byla smlouva od počátku neplatná, či od ní bylo odstoupeno, nehraje za předpokladu, že zde nefiguruje žádný další nabyvatel žádnou roli, jelikož obojí vede neplatnosti ex tunc.

tak i nemovitých evidovaných v katastru nemovitostí, kdy onen modus představovalo v případě movitostí převzetí, zatímco v případě nemovitostí intabulace¹⁷⁵. Z tohoto je možná patrné, kde vzniká potíže při aplikaci těchto judikatorních závěrů na převod movitostí. Byť za účinnosti ObčZ neplatil pro zápisy v katastru nemovitostí princip úplné materiální publicity, jak vyplývá z ustanovení § 11 katastrálního zákona¹⁷⁶, lze předpokládat, že dobrá víra v zápis v katastru nemovitostí se bude nabyvateli prokazovat snáze než dobrá víra nabyvatele věci movité, jež není nikde evidována, a kterážto se může zakládat pouze na takových okolnostech, jakými jsou například skutečnosti, že zcizitel měl věc ve svém držení, smluvená cena odpovídala běžně požadované tržní ceně nebo že z průběhu jednání o koupi nelze usuzovat na to, že by zcizitel vlastníkem nebyl. K tomu je nutno dodat, že právě ona dobrá víra v pořadí druhého nabyvatele (pro zpřehlednění opět *KI*) byla v předmětných rozhodnutích pro možnost nabytí vlastnického práva poté, co mezi původním vlastníkem *P* a prvním nabyvatelem *K* odpadl právní důvod, naprosto kruciólní. S ohledem na výše uvedené a s vědomím skutečnosti, že dále uvedená rozhodnutí soudů nelze na nabytí vlastnictví k movité věci aplikovat bez dalšího, zastávám názor, že tato judikatura je judikaturou relevantní, kdy především argumentace soudu Ústavního je natolik obecné povahy, že naopak její neuvedení by bylo ochuzením o cenný pohled.

Případem, který byl výše označen jako varianta první, se zabýval Nejvyšší soud¹⁷⁷. Dle něj, se vlastnické právo, pokud odpadl právní důvod, vrací k původnímu vlastníku, tedy obnovuje se původní právní stav. Na tom nemůže nic změnit skutečnost, že první nabyvatel *K* mezitím věc dále zcizil na dalšího kupujícího *KI*. Vychází se zejména z toho, že na nabyvatele *K* je v daném případě nutno nahlížet, jako by vlastníkem nikdy nebyl, a tudíž vlastnictví převést

¹⁷⁵ Pro úplnost dodejme, že nemovitost neevidovaná v katastru nemovitostí se dle ustanovení § 133 odst. 3 ObčZ převáděla již k okamžiku účinnosti smlouvy, přičemž uvedené platí i dnes, jak vyplývá z § 1105 a § 1099 OZ 89/2012.

¹⁷⁶ Srov. § 11 katastrálního zákona: Ten, kdo vychází ze zápisu v katastru učiněného po 1. lednu 1993, je v dobré víře, že stav katastru odpovídá skutečnému stavu věci, **ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti.** (zvýrazněno autorem)

¹⁷⁷ Srov. např. Stanovisko občanskoprávního kolegia a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. dubna 2006: NS ČR sp. zn. CpjN 201/2005. V něm sám Nejvyšší soud upozorňuje na nejednotnost rozhodování jednotlivých kolegií.

nemohl.¹⁷⁸ K opačnému závěru a nutno podotknout, že vzhledem k úpravě obsažené v ObčZ na první pohled k možná poněkud překvapivému rozhodnutí, ze kterého vyplývá, že za předpokladu, že nabyvatel *KI* nabyl vlastnické právo v dobré víře, se původní právní stav neobnovuje a vlastnické právo zůstává v rukou právě *KI*, pak Nejvyšší soud došel v jiném svém rozhodnutí.¹⁷⁹ Potud tedy Nejvyšší soud k vyřešení dané problematiky příliš nepřispěl.

Proto se věnujme závěrům, ke kterým dospěl Ústavní soud. Z jeho nálezů pak stojí za zmínku náleze z roku 2001¹⁸⁰, ve kterém soudci omezili vliv účinků odstoupení od smlouvy pouze na smluvní strany smlouvy, od které bylo odstoupeno. Detailně se pak Ústavní soud otázkou účinků odstoupení od smlouvy zabýval ve svém plenárním rozhodnutí ze dne 16. října 2007¹⁸¹, ve kterém se obecně věnoval rozboru doktríny o titulu a modu. Zde bylo v první řadě potvrzeno, že odstoupení od smlouvy může mít účinky jen mezi jejími účastníky, přičemž ve svém odůvodnění ústavní soudci zdůrazňují zejména skutečnost, že z žádného ustanovení nelze dovodit, že odstoupení od smlouvy způsobuje zánik smluv navazujících. Z tohoto nálezu pak především výslovně vyplývá, že v situaci, kdy *KI* nabyl vlastnictví od *K* v době, než bylo od smlouvy mezi *K* a *P* odstoupeno, je rozhodující, že v dané době byl *K* zcela oprávněn s předmětem vlastnictví disponovat, a tím pádem jej například i dále převést. Byl-li pak *KI* v dobré víře v době nabytí vlastnického práva, požívá toto ochrany vůči všem (*erga omnes*) dle čl. 11 Listiny¹⁸².

¹⁷⁸ Tento závěr je plně v souladu se zásadou, že nikdo nemůže převést více práv než sám má. Dále se zde projevuje i princip propojenosti mezi obligační a věcnou smlouvou, kdy se neplatnost obligační smlouvy projevuje ve věcných právech.

¹⁷⁹ Srov. rozhodnutí NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1186/98.

¹⁸⁰ Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 77/2000.

¹⁸¹ Srov. Pl.ÚS 78/06.

¹⁸² Doslovně pak Ústavní soud uvádí: „*Odstoupením od smlouvy podle 48 odst. 2 občanského zákoníku se – není-li právním předpisem nebo účastníky dohodnuto jinak – smlouva od počátku ruší, avšak pouze s účinky mezi jejími účastníky. Vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své vlastnické právo nabyli v dobré víře, než došlo k odstoupení od smlouvy, požívá ochrany v souladu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod a s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv vyvěrajícími z pojmu demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, a nezaniká.*“ (zvýrazněno autorem)

Na závěr pak zbývá zmínit, že stejnou linii zachoval ústavní soud i v nejnovějším nálezu, který se danou problematikou zabývá¹⁸³. Zde si povšimneme zejména toho, že Ústavní soud dovozuje možnost nabytí vlastnického práva na základě dobré víry i v situaci, kdy byla smlouva mezi *P* a *K* od počátku neplatná, a to i přesto, že tento názor se v minulosti opakovaně setkal s nesouhlasem ze strany Nejvyššího soudu¹⁸⁴.

2.4.Konsenzuální princip

2.4.1. Hlavní znaky

Svou podstatou představuje konsenzuální systém¹⁸⁵, za jehož vznikem z velké části stojí francouzský Code Civil, a který byl, co se týče movitých a zároveň individuálně určených věcí, zakotven i v OZ 89/2012, nejostřejší protiklad vůči německému BGB. Vyjdeme-li opět z kategorizace, jež byla použita na samém začátku druhé kapitoly, zařadíme OZ 89/2012 mezi systémy, kde se pro převod vlastnického práva nevyžaduje předání. Všem konsenzuálním systémům je společné, že obligační smlouva nejen že dává vzniknout právům a povinnostem, ale sama o sobě má taktéž věcněprávní účinky, jinými slovy převod vlastnického práva. Vzhledem k tomu, že na pozadí této cesty stojí snaha o usnadnění či urychlení hospodářského styku, setkáváme se často i s tím, že na tyto smlouvy nejsou kladeny žádné požadavky, co do formy, a tudíž lze vlastnictví převádět i ústní dohodou. Pokud je shora uvedeno, že OZ 89/2012 zvolil systém konsenzuální, je tím zároveň odpovězeno i na otázku, zda byl zvolen princip kauzální či abstraktní. Vzhledem k tomu, že základním předpokladem abstraktního systému je, aby smlouva, na základě které vzniká povinnost vlastnické právo převést, nesplyvala s aktem, na jehož základě vlastnictví

¹⁸³ Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 165/2011.

¹⁸⁴ Viz např. rozhodnutí NS ČR sp. zn. 31 Odo 1424/2006 či rozhodnutí NS ČR sp. zn. 30 Cdo 4280/2009.

¹⁸⁵ Též se lze setkat s pojmem kontraktační systém.

přechází, vyplývá, že OZ 89/2012, stejně jako francouzský Code Civil musely nutně upřednostnit kauzalitu před abstrakcí.

S vývojem konsenzuálního systému jako takového jsme se mohli seznámit v úvodu druhé kapitoly na příkladu Francie v období na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Zde bylo především zdůrazněno, že stěžejní roli zde sehrála praktická potřeba, která byla natolik silná, že se v průběhu času z metody nabývání vlastnictví na základě konsenzu stalo výchozí pravidlo. Nežli bude výklad věnován novému občanskému zákoníku, zastavíme se pro srovnání krátce u Code Civil. V souvislosti s úpravou nabývání vlastnictví je nutné zmínit dvě ustanovení. Tím prvním je článek 711 CC, uvádějící výčet derivativních způsobů nabytí, mezi nimiž je i smlouva¹⁸⁶. Na jiném místě v části nazvané „účinek smlouvy“ pak stanoví, že smlouva, kterou se převádí vlastnické právo je perfektní okamžikem, kdy strany dosáhnou konsenzu¹⁸⁷. Toto obecné pravidlo se pak takřka opakuje v článku 1583 CC¹⁸⁸, který je věnován koupi. Z něj tedy oproti ustanovení článku 1138 navíc vyplývá jen to, že se kupující a prodávající musí shodnout na předmětu koupě a kupní ceně.

Ustanovení podobné tomu, které se nachází v článku 711 v Code Civil, a které se i takřka shoduje s ustanovením § 132 ObčZ, v OZ 89/2012 nenalezneme. Ten jednotlivým způsobům nabytí vlastnického práva, ať již originárním či derivativním věnuje samostatné pododdíly části třetí, hlavy druhé v oddílu dvě.¹⁸⁹ Pro smluvní nabývání vlastnického práva k movitým věcem má pak největší význam Pododdíl šestý, nazvaný převod vlastnického práva, a zde pokud jde o

¹⁸⁶ Art. 711 CC: **La propriété des biens s'acquiert et se transmet par** succession, par donation entre vifs ou testamentaire, et par **l'effet des obligations**. (zvýrazněno autorem)

¹⁸⁷ Art. 1138 CC: L'obligation de livrer la chose est parfaite par le seul consentement des parties contractantes.

¹⁸⁸ Art. 1583 CC: Elle (*la vente – pozn. autora*) est parfaite entre les parties, et la propriété est acquise de droit à l'acheteur à l'égard du vendeur, dès qu'on est convenu de la chose et du prix, quoique la chose n'ait pas encore été livrée ni le prix payé.

¹⁸⁹ Srov. např. Pododdíl 1: přivlastnění a nález, Pododdíl 2: přirozený přírůstek či Pododdíl 6: převod vlastnického práva.

individuálně určené věci, nás bude zejména zajímat ustanovení § 1099 OZ 89/2012¹⁹⁰.

V uvedeném ustanovení se OZ 89/2012, hlásící se zejména k zásadě autonomie vůle, staví do opozice vůči nauce o titulu a modu, kterou znal občanský zákoník předešlý¹⁹¹, když ji označuje za přežívající dogma a odklon od nutnosti odevzdání věci odůvodňuje tím, že v dnešní době nelze ze skutečnosti, že má někdo věc u sebe usuzovat na to, že je i jejím vlastníkem.

2.4.2. Převodní smlouva

Jestliže bylo možné v rámci výkladu o nabývání vlastnického práva dle BGB otázku obligační smlouvy v zásadě vypustit, a následně v části zabývající se českým ObčZ se jí věnovat takřka jen zlomkovitě, v případě OZ 89/2012 se karty obrací ve prospěch převodní smlouvy¹⁹², jelikož ta zde má sama o sobě účinky translační, čímž stoupá i její význam pro převod vlastnického práva.

Z ustanovení § 2079 odst. 1 OZ 89/2012¹⁹³, které se použije pro koupi jakýchkoli věcí, vyplývá závazek prodávajícího, že kupujícímu odevzdá věc a umožní mu k ní nabýt vlastnické právo. Již zde je vidět nepatrný posun oproti úpravě předchozí. Úprava nová tak podtrhuje skutečnost, že v okamžiku uzavření kupní smlouvy prodávající toto právo k věci vůbec mít nemusí¹⁹⁴. Kupující se pak zavazuje věc převzít a zaplatit kupní cenu.

Co se té týče, i zde se situace oproti ObčZ změnila. Zatímco dle předchozí úpravy byla kupní cena podstatnou náležitostí smlouvy a bylo ji nutno stanovit

¹⁹⁰ Srov. § 1099 OZ 89/2012: Vlastnické právo k věci určené jednotlivě se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti, ledaže je jinak ujednáno nebo stanoveno zákonem.

¹⁹¹ Ustanovení je stejně jako tomu bylo v ObčZ dispozitivní povahy.

¹⁹² Obdobně jako na jiných místech bude věnována pozornost smlouvě kupní (§ 2079 a násl. OZ 89/2012).

¹⁹³ § 2079 odst. 1 OZ 89/2012: Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabýt vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.

¹⁹⁴ Například z důvodu toho, že věc zatím neexistuje.

buďto jako pevnou částku, či alespoň specifikovat způsob, jakým bude určena, v každém případě tedy cenu určit, protože jinak by smlouva nesplňovala požadavky kladené na její určitost a byla by absolutně neplatná,¹⁹⁵ v případě OZ 89/2012 tomu tak již nadále není. Zde se dokonce počítá i s možností, že strany uzavřou kupní smlouvu, aniž by kupní cenu určily¹⁹⁶, a tím pádem odpadá nutnost ji ve smlouvě uvádět, čímž ji nadále nelze považovat za *essentialia negotii*.¹⁹⁷

Hovoříme-li o kupní smlouvě, nemůžeme vycházet pouze z ustanovení o koupi, nýbrž pozornost je třeba věnovat taktéž obecné úpravě občanského práva, kterými se bude kupní smlouva, a konec konců i jiná smlouva třeba i inominátní, pokud jejím obsahem bude převod vlastnického práva, řídit. Zde pak mějme na paměti, že vedle „tradičních“ předpokladů, které nikterak nepřekvapí¹⁹⁸, se v OZ 89/2012 objevují i některé novinky, na které by měly strany převodní smlouvy myslet.

Dle § 1099 OZ 89/2012 se vlastnické právo převádí již k okamžiku účinnosti smlouvy¹⁹⁹. Za předpokladu, že strany nesjednaly žádnou suspenzivní podmínku²⁰⁰ a tím pádem účinnost smlouvy neodložily, bude okamžik uzavření smlouvy i okamžikem, od kterého je účinná. Z ustanovení § 1745 OZ 89/2012 pak vyplývá, že smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti. A právě toto ustanovení ve spojení se změnami vztahujícími se na kontraktační proces, zejména pak na nabídku (*ofertu*) a její přijetí (*akceptaci*), může působit obtíže. Oproti úpravě předchozí totiž OZ 89/2012 rozvolnil požadavky na akceptaci, když stanovil, že za přijetí nabídky je třeba považovat i to, pokud odpověď obsahuje dodatek či odchylku, která podstatně nemění

¹⁹⁵ K následkům neplatnosti převodní smlouvy viz rozsáhlá soudní judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu v podkapitole *Iustus titulus*.

¹⁹⁶ Srov. § 2085 odst. OZ 89/2012.

¹⁹⁷ Uvedené neznamená, že by snad úplatnost nadále nebyla pojmovým znakem kupní smlouvy, neboť právě tento znak ji odlišuje od darování.

¹⁹⁸ Tím se myslí zejména předpoklad, že strana smlouvy má možnost platně právně jednat (požadavek svéprávnosti, popřípadě řádné zastoupení nebo požadavek dobrých mravů).

¹⁹⁹ Od požadavku tradice bylo sice v obecném ustanovení upuštěno, avšak to neplatí beze zbytku. Tradice zůstává předpokladem pro nabytí vlastnictví například v případě koupě věci v obchodě. Srov. § 2160 OZ 89/2012.

²⁰⁰ Rozvazovací podmínka z povahy věci nepřipadá v úvahu. Blíže srov. SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 334.

podmínky nabídky. K tomu přistupuje podmínka, že navrhovatel takové přijetí bez zbytečného odkladu neodmítne²⁰¹. Za této konstelace je pak smlouva uzavřena s takto pozměněným obsahem a žádného dalšího kroku není třeba. Avšak to, zda se jedná právě o takové nepodstatné změny, či zda tyto dodatky tuto neostrou hranici překračují, a tudíž se již jedná o nabídku novou popřípadě o odmítnutí původní nabídky, může v konkrétním případě činit potíže. Termín bez zbytečného odkladu nebude činit potíže za předpokladu, že oferent a oblat mají možnost komunikovat bezprostředně. Tehdy platí, že pokud oferent dodatky ihned neodmítne, smlouva je uzavřena. Jiná situace nastane, pokud budou tito při vyjednávání používat prostředky umožňující komunikaci na dálku. Zde bude třeba zejména zohlednit zvolený prostředek komunikace (poštovní zásilka, telefax, e-mail) a dále vzít v potaz i to, jakou dobu bude oferent pravděpodobně potřebovat k rozmyšlení.²⁰²

Jiným ustanovením, které si zaslouží pozornost je pak ustanovení § 1725 OZ 89/2012, ze kterého nás bude zajímat zejména věta druhá, vztahující se k obsahu smlouvy.²⁰³ OZ 89/2012 je doslova protkán myšlenkou autonomie vůle a to samé platí i pro obsah smlouvy. Přesto, jak vyplývá již ze samotného znění tohoto ustanovení, má tato volnost své meze. Vedle kogentních ustanovení zákona a maximy dobrých mravů připadá v souvislosti s převodem vlastnického práva k movitým věcem zejména v potaz ujednání o kupní ceně. Jak bylo uvedeno výše, není na rozdíl od předchozí právní úpravy problematické, pokud strany kupní cenu ve smlouvě neuvedou. V takovém případě se uplatní pravidlo obsažené v § 1792 odst. 1 OZ 89/2012 a výše úplaty tak bude určena jako cena v místě a v čase

²⁰¹ Srov. § 1740 odst. 3 OZ 89/2012.

²⁰² Pojmem *bez zbytečného odkladu* se v minulosti zabýval i český Nejvyšší soud. (NS 32 Cdo 2484/2012). Inspiraci lze pak nalézt i v závěrech německé doktríny, která v tomto ohledu vypracovala rozsáhlá vodítka. Dle této je třeba brát v potaz hned několik faktorů, a to sice dobu nutnou na to, aby protějšku byl projev vůle doručen, poté přiměřenou dobu, po kterou se protistrana bude rozmyšlet a nakonec dobu, která je nutná k doručení projevu vůle zpět. Jejich délka pak závisí na tom, jak by dle zvyklostí v daném případě doručení konkrétně trvalo. Zcela konkrétně, zašleme-li dopis poštou, musíme kalkulovat se dny pracovního klidu. Pokud by dejme tomu v daný okamžik probíhala stávka pošty, nezáleží pak na tom, jak dlouho by doručení dopisu trvalo běžně, ale na tom, jak dlouho by běžně trvalo doručení dopisu za předpokladu, že jsou její zaměstnanci ve stávce. Srov. BUSCHE, J. in Münchener Kommentar. Band 1. 7. vydání. München : C. H. Beck, 2015, s. 1719.

²⁰³ Smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah. **V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah.** (zvýrazněno autorem)

uzavření smlouvy obvyklá. Pokud však již cena sjednána bude, je třeba upozornit na takzvané neúměrné zkrácení²⁰⁴ (*laesio enormis*)²⁰⁵, jakožto institut chránící slabší smluvní stranu a dále na pojem lichvy²⁰⁶. V prvorepublikové literatuře bylo *laesio enormis* označováno též jako zkrácení přes polovic, což je mimo jiné pojem, který může být dnes zavádějící. Principem tohoto institutu je srovnání vzájemných plnění obou stran, přičemž tyto jsou srovnávány s tržní hodnotou těchto plnění.

Na rozdíl od prvorepublikové úpravy v OZ 89/2012 kritérium jedné poloviny nenalezneme, což důvodová zpráva odůvodňuje tím, že stanovení přesné hranice by vedlo k tvrdostem. S hranicí jedné poloviny však přeci jen pracuje, a sice v tom smyslu, že by měla být jakýmsi vodítkem, avšak za předpokladu, že ji soud uzná v konkrétním případě za nevhodnou, určí hranici jinou.

2.4.3. Vady převodní smlouvy

V kapitole věnující se ObčZ bylo pojednáno o tom, jaké následky ve vztahu k převodu vlastnického práva má počáteční neexistence a odpadnutí právního důvodu, kteréžto může spočívat buďto v odstoupení od smlouvy či v její neplatnosti od počátku. K tomu byly uvedeny judikatorní závěry, které tehdejší stav kritizovaly. V případě ObčZ bylo poukázáno na to, že jelikož se jedná o kauzální systém, má odpadnutí titulu vliv i na vztahy věcněprávní, a to dokonce, jedná-li se o věcná práva třetích osob.

O OZ 89/2012 bylo řečeno, že ze své povahy musel zvolit též kauzální systém, což tedy znamená, že oprávněnost nabytí vlastnického práva, je odvislá na převodní smlouvě, přičemž za situace, kdy ani žádná věcná smlouva není myslitelná je patrné, že platnost této smlouvy bude pro platnost převodu určující.

²⁰⁴ Viz § 1793 odst. 1 OZ 89/2012.

²⁰⁵ Institut známý již z římského práva.

²⁰⁶ Což je institut, který je v našem právním prostředí mnohem více známý. Nikoliv však proto, že by jej znal předchozí ObčZ, který nanejvýš upravoval v ustanovení § 49 ObčZ smlouvu uzavřenou v tísni, která je současné úpravě lichvy poměrně vzdálená, ale daleko více z toho důvodu, že s tímto pojmem pracoval ve svých závěrech český Nejvyšší soud (NS 30 Cdo 670/2013).

Jinými slovy se zde opět vynořuje otázka, jak zákonodárce zareagoval na volání Ústavního soudu po zvýšení právní jistoty.

V základní konstelaci, kdy máme pouze dva subjekty, kterými jsou prodávající a kupující, bude řešení opět velmi jednoduché. Vzhledem k tomu, že vlastnické právo je převáděno k okamžiku účinnosti smlouvy a ta je také jediným předpokladem pro převod, ukáže-li se být tato neplatná, či odstoupí-li platně jakákoli strana, obnovuje se právní stav, který tu byl a na nabyvatele bude nahlíženo, jako by se vlastníkem věci nikdy nestal.²⁰⁷ Zde je na místě poznamenat, že oproti ObčZ lze předpokládat redukci smluv, které by měly být absolutně neplatné, jelikož v OZ 89/2012 je daleko lépe myšleno jednak na zásadu *pacta sunt servanda*²⁰⁸, a pak také na zásadu *potius valeat actus quam pereat*²⁰⁹. Proto by neplatnost smlouvy měla být jen zcela výjimečným vyústěním situace, což lze částečně dovodit i z krátkého exkurzu do úpravy kupní smlouvy.

Nežli základní model, kde figurují jen dva subjekty, je jak z teoretického tak i praktického hlediska mnohem zajímavější situace, kdy do případu zasáhne v pořadí druhý kupující, jenž od prvního kupujícího nabude vlastnické právo v dobré víře.²¹⁰ Zákonodárce vědom si tvrdostí, které způsoboval předchozí ObčZ, zareagoval na nedostatky předchozí úpravy tím, že do zákoníku zakomponoval obecnou úpravu možnosti nabýt vlastnické právo od neoprávněného. Pro náš případ bude mít největší význam § 1111 OZ 89/2012²¹¹, které je obecnou klauzulí, která bude použita²¹², pokud na situaci nebude dopadat žádný ze speciálních ustanovení, tedy ani § 1109 OZ 89/2012 a ani § 1110 OZ 89/2012. Předpokladem

²⁰⁷ Dle SPÁČIL, J. a kol. op.cit. s. 333.

²⁰⁸ Vyjádřená slova: „Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.“ Srov. § 3 odst. 2 písm. d) OZ 89/2012.

²⁰⁹ Vyjádřená slova: „Daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny.“ Srov. § 3 odst. 2 písm. d) OZ 89/2012.

²¹⁰ Stejně jako na jiném místě i zde představuje *P* prodávajícího, *K* kupujícího, jenž nabyl vlastnické právo k věci od *P* a *KI* opět figuruje jako kupující, jenž je ve smluvním vztahu s *K*, a od kterého on vlastnictví k věci získal.

²¹¹ § 1111 OZ 89/2012: Získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci. To neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

²¹² Dle SPÁČIL, J. a kol. op.cit, s. 381.

však je, že vlastník nepozbyl svého vlastnického práva ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu, a dále je v tomto případě *KI* nucen svou dobrou víru prokázat, jelikož ta se na rozdíl od speciálních případů nabytí od neoprávněného nepresumuje. Byť to § 1111 OZ 89/2012 výslovně neuvádí, je třeba trvat na tom, aby existoval platný právní titul, kterým bude platná smlouva mezi *K* a *KI*. Jak vyplývá z výše uvedeného výkladu k možnosti uzavřít smlouvu k věci budoucí, fakt, že *K* nebyl vlastníkem věci, nezpůsobuje neplatnost smlouvy.

Stále tedy sice platí, že za předpokladu, kdy prodávající *P* prodá věc kupujícímu *K* a později od smlouvy odstoupí²¹³, hledí se na *K* jako kdyby vlastníkem nikdy nebyl. Avšak nově, pokud *K* mezitím věc dále zcizil na dobrověrného *KI*, ten se nemusí obávat, že by vada závazku mezi *P* a *K* mohla ovlivnit jeho v dobré víře nabyté vlastnické právo²¹⁴, což je dáno jednak zavedením obecné úpravy nabytí od neoprávněného a jednak také tím, že zákonodárce v reakci na nejednoznačnost předchozí úpravy nově v ustanovení § 2005 odst. 1 OZ 89/2012 výslovně uvádí, že odstoupení od smlouvy nemůže ovlivnit práva třetích osob, za předpokladu, že tato byla nabyta v dobré víře.²¹⁵

Byť to komentářová literatura na žádném místě explicitně neuvádí, lze předpokládat, že dobrověrný třetí by se stal vlastníkem věci i v případě, kdyby se převodní smlouva ukázala být absolutně neplatnou.²¹⁶

²¹³ K možnostem odstoupení blíže viz ustanovení § 2001 – 2005 OZ 89/2012.

²¹⁴ ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník III § 976 – 1474. Komentář. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer. 2014. s. 316.

²¹⁵ Srov. § 2005 odst. 1 OZ 89/2012: Odstoupením od smlouvy zanikají v rozsahu jeho účinků práva a povinnosti stran. **Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře.** (zvýrazněno autorem)

²¹⁶ Za předpokladu, že budou splněny veškeré požadavky ustanovení § 1111 OZ 89/2012.

3. Harmonizace evropského práva

3.1. Geneze

Vybudování fungujícího, harmonizovaného soukromého práva představuje bez pochybností jeden z nejvýznamnějších úkolů, se kterým se evropský zákonodárce a spolu s ním i množství odborníků především z řad akademiků nebo soudců již po několik dekád zabývá. Skutečnost, že na poli smluvního práva nebylo napříč zeměmi Evropské Unie dosaženo většího stupně harmonizace, pak zejména zvyšuje transakční náklady a v konečném důsledku tak stěžuje bezproblémové fungování vnitřního trhu. Této skutečnosti si byli dobře vědomi akademici, kteří již v osmdesátých letech minulého století iniciovali vytvoření pracovních skupin, které majíce úmysl položit základy pro následnou harmonizaci, zkoumaly smluvní právo v evropských státech.

První skupinou tohoto druhu byla takzvaná „Landova komise“, pojmenovaná dle dánského profesora Ole Lando, jenž stál v jejím čele. Toto v roce 1982 vytvořené uskupení si kladlo za cíl sestavit soubor pravidel upravujících obecné smluvní právo, zejména pak právo závazkové. Výsledkem jejich práce byl po letech úsilí vydaný dokument nesoucí název: „Principy Evropského Smluvního Práva“ (*Principles of European Contract Law*). Ten měl dle představ jeho autorů sloužit hned několikerým účelům. Ti v první řadě doufali, že se jimi sestavené dílo stane základem pro Evropský občanský zákoník. Dalším smyslem těchto principů měla být inspirace jednak pro evropského zákonodárce při harmonizaci evropského práva nebo také národní parlamenty při tvorbě zákonů jednotlivých členských států. Na toto dílo navázala pod taktovkou profesora Christiana von Bara v roce 1998 takzvaná studijní skupina pro Evropský občanský zákoník (*Study Group on a European Civil Code*). Jak již vyplývá ze samotného názvu, cílem²¹⁷ bylo rozvinout myšlenku, která byla

²¹⁷ Tedy alespoň cílem, který byl přítomen na počátku prací.

vyjádřena na půdě EP, a to sice vytvořit Evropský občanský zákoník, jehož osudu bude věnována pozornost dále.

Jak je vidět, iniciativa k harmonizaci smluvního práva vzešla primárně ze soukromé sféry. K tomu je však třeba dodat, že zanedlouho po prvních impulzech z řad akademiků, se myšlenkou jednotného smluvního práva začaly blíže zabývat i instituce Evropského společenství, později Evropské Unie²¹⁸.

Tou první z nich byl v roce nejprve Evropský Parlament, který zejména mezi lety 1989 až 2003 vydal celou řadu rezolucí, ve kterých vyjádřil potřebu zkoumat proveditelnost vytvoření Evropského občanského zákoníku. Z jednotlivých rezolucí vyplývá, že v očích EP nemělo jít jen o dílčí harmonizaci zahrnující například jen některé smlouvy, nýbrž dle představy poslanců se mělo jednat o komplexní dílo zahrnující vedle práva smluvního i právo deliktů či oblast práv věcných, které by tak nejlépe podpořilo fungování vnitřního trhu²¹⁹.

Teprve v roce 2001 se ke snahám Evropského Parlamentu přidává i Evropská Komise, která svou Komunikací k evropskému smluvnímu právu podnítila rozsáhlou diskuzi o překážkách jednotného trhu vyvstávající z rozdílných právních úprav smluvního práva napříč členskými státy²²⁰ a dále nastínila, jaké kroky by bylo možno učinit.²²¹ Jako řešení se navrhuje buďto ponechat trhu v dané oblasti volnost, aby si s komplikacemi přeshraničních transakcí poradil sám. Druhou navrhovanou cestou je vytvoření nezávazných zásad. Jako třetí možné řešení se pak nabízí důkladná revize stávající evropské legislativy a její adekvátní doplnění. A nakonec za čtvrté zmiňuje výše uvedený

²¹⁸ Založena Smlouvou o EU, podepsané v Maastrichtu dne 7. února 1992, jež nabyla účinnosti s ohledem na průtahy při její ratifikaci až k 1. listopadu 1993.

²¹⁹ O vnitřním trhu lze hovořit až od účinnosti Maastrichtské smlouvy (sub 127). Do té doby se tento prostor nazýval termínem společný trh.

²²⁰ Srov. zejména bod 3.2. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law, COM/2001/398 fin., kde se EK mimo jiné ptá, do jaké míry může současná nejednotnost působit jako překážka přeshraničním transakcím.

²²¹ Srov. tamtéž pod bodem 4.

dokument možnost přijetí celé soustavy nařízení, směrnic a doporučení, která by buďto vedle či namísto národní legislativy oblast smluvního práva upravovala.

Takto vyvolaná diskuze vedla Evropskou Komisi v roce 2003 k vytvoření takzvaného Akčního plánu pro evropské smluvní právo²²². Ten si kladl za cíl především posílit konzistenci současného *acquis*, k čemuž mělo dopomoci zejména vytvoření obecných smluvních podmínek platných na unijní úrovni. Jednalo se dále o první dokument, ve kterém byl zmíněn záměr vytvořit takzvaný Společný referenční rámec (*The Common Frame of Reference*, dále též „CFR“). Ten měl vést jednak k vytvoření jednotné terminologie a pak také základních pravidel. Za tímto účelem mělo být nejprve důkladně prozkoumáno současné *acquis*, přičemž na základě výsledku tohoto zkoumání mělo být evropské právo přizpůsobeno novým potřebám současnosti. Vedle tohoto cíle si tehdy od vytvoření Společného referenčního rámce Evropská Komise slibovala vytvoření základu pro Evropský občanský zákoník. To, že uvedené cíle byly myšleny vážně, bylo potvrzeno takřka záhy v roce 2004, kdy se v souladu s Komunikací EK²²³ dostalo projektu na vytvoření CFR finančních prostředků, což vedlo k vytvoření rozsáhlé výzkumné sítě, takzvané Společné sítě pro evropské smluvní právo²²⁴ známější pod zkratkou CoPECL, která zahájila svou činnost na sestavení Společných zásad evropského smluvního práva (*Common Principles of European Contract Law*)²²⁵ v roce 2005. První návrh z dílny této skupiny spatřil světlo světa v prosinci 2007, ten druhý pak o necelé dva roky později v únoru 2009. S konečnou podobou, zahrnující i řadu poznámek a komentářů, se pak bylo možno seznámit od října 2009, kdy byly „Principy, definice a modelová pravidla evropského smluvního práva, návrh společného referenčního rámce“²²⁶ dostupný jak knižně tak elektronicky. Jeho vydání však předcházela ještě jedna podstatná změna, která se odehrála na půdě Evropského parlamentu. Ten, ačkoliv na počátku patřil k největším zastáncům myšlenky jednotného evropského

²²² V orig.: Action Plan on European Contract Law.

²²³ Znamé pod jménem „Evropské smluvní právo a revize *acquis*: cesta vpřed“.

²²⁴ Joint Network on European Private Law.

²²⁵ Tyto měly představovat základnu pro CFR.

²²⁶ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference.

občanského zákoníku, své postoje v mezidobí poněkud revidoval, a tak můžeme od roku 2006 z jeho rezolucí²²⁷ vyčíst, že sestavení evropského občanského zákoníku, již nadále není na programu. Místo toho se EP ztotožnil s názorem, že Společný referenční rámec by měl sloužit jen jako pouhý nástroj pro zkvalitnění práva, který bude možno použít při tvorbě legislativy jakožto zdroj inspirace.²²⁸

3.2. Návrh společného referenčního rámce

3.2.1. Význam

Návrh společného referenčního rámce, který bývá často označován přídomkem akademický, což poukazuje na prostředí, ze které tento návrh vzešel, zůstává, jak již bylo naznačeno výše, pouhým nástrojem „soft law“. To však neznamená, že by mu neměla nadále být věnována pozornost. Jeho význam pak dokládá zejména celá řada publikací, které na pravidla obsažená v tomto návrhu odkazují. Z české literatury je to z poslední doby hned na několika místech například důvodová zpráva k OZ 89/2012²²⁹.

Dle autorů samotných má jejich dílo hned několik možných účelů. V první řadě je uváděn ten, který se shoduje s cíli, které byly uváděny v různých Komunikacích Evropské Komise, tedy poskytnout předlohu pro Společný referenční rámec, přičemž v tomto ohledu se nabízí přijmout Návrh jako celek, či vybrat pouze jednotlivé kapitoly. Dalším přínosem, který je uváděn, je vytvoření obsáhlého srovnání soukromého práva v jednotlivých členských zemích Evropské Unie, který doposud neměl obdoby. Tento materiál tudíž může najít své místo i na akademické půdě, kde pomůže osvětlit jednotlivé rozdíly, což je zásluha zejména komentářů a poznámek k Návrhu. V neposlední řadě pak DCFR nemusí sloužit jen zákonodárci unijnímu, nýbrž ze závěrů, ke kterým autoři Návrhu došli,

²²⁷ Např. Resolution on European Contract Law and the revision of the acquis the way forward z 23. března 2006.

²²⁸ Blíže viz Resolution on the Common Frame of Reference for European Contract Law z 3. září 2008.

²²⁹ Srov. výklad k §§ 547-550, § 601, § 622 a další.

mohou čerpat jednotlivé parlamenty členských zemí při novelizacích vlastních právních řádů. To, do jaké míry se tato očekávání naplní, není předmětem této práce, a tudíž tato otázka může být ponechána nezodpovězenou. Jisté je jen to, že přijetí Návrhu jako celku se na unijní úrovni, se jeví jako nepravděpodobné.

Když v roce 2005 autoři DCFR započaly práce na tomto návrhu, nezačínaly takřikajíc na zelené louce, nýbrž stavěly na dílčích závěrech, které již existovaly. Mezi tyto patřily například práce komise pod vedením profesora Lando, či studijní skupiny pro evropský občanský zákoník. Celá tato matérie je rozčleněna do deseti knih, ze kterých má pro nabytí vlastnického práva největší význam kniha osmá, nesoucí název nabytí a pozbývání vlastnictví k movitým věcem (*Acquisition and loss of ownership of goods*).²³⁰

V předcházejících kapitolách byly zejména na příkladu německého BGB, českého ObčZ a pak také OZ 89/2012 představeny tři různé systémy nabytí vlastnického práva. Než bude možno přistoupit k závěrečnému hodnocení, ve kterém budou rozvedeny výhody či nevýhody té které metody, bude krátce věnován prostor Návrhu společného referenčního rámce.

3.2.2. Nabytí vlastnického práva dle DCFR

V samém úvodu knihy osmé nacházíme článek vymezující působnost této části. Z něj vyplývá, že následná ustanovení se použijí pouze na nabytí movitých věcí.²³¹ Movitými věcmi jsou zde myšleny, jak vyplývá z jiného článku²³², pouze hmotné předměty²³³, mezi které jsou řazena zvířata a dále i tekutiny a plyny. Výčet obsažený v tomto článku dále zmiňuje i plavidla a letouny, u kterých však může být režim převodu odlišný, jelikož mohou podléhat

²³⁰ ANTONIOLLI, Luisa; FIORENTINI Francesca. A factual assessment of the Draft Common Frame of Reference. 1. vydání. Munich: Sellier, 2010, s. 15.

²³¹ VIII. – 1:101: This Book applies to **the acquisition**, loss and protection **of ownership of goods** and to specific related issues. (zvýrazněno autorem).

²³² VIII. – 1:201: “Goods” means corporeal movables. It includes ships, vessels, hovercraft or aircraft, space objects, animals, liquids and gases.

²³³ Upřednostněna tak byla zásada úzkého pojetí věci.

registraci. Co z daného výčtu vyplývá, je fakt, že na nehmotné předměty se následující úprava nepoužije.

3.2.3. Tradice či konsenzus

Samotná pravidla pro převod vlastnického práva pak nacházíme v článku²³⁴ nazvaném „Obecné předpoklady pro převod vlastnického práva“, přičemž některá dílčí ustanovení si zaslouží osvětlit. Jak lze vyčíst z komentářů a poznámek k DCFR, hlavním tématem zde byla klasická dilemata, zda zvolit tradiční či konsenzuální systém, zda konstruovat takzvanou věcnou smlouvu, přičemž pokud by druhé otázky bylo přisvědčeno, zda zvolit systém kauzální či abstraktní. Odpovědi na tyto otázky nalzáme pod jednotlivými písmeny výše uvedeného článku.

Jak vyplývá z uvedeného pod písmenem (e), byl jako výchozí pravidlo zvolen systém tradice.²³⁵ Důvodem pro zvolení tohoto přístupu nebyl současný trend evropských zákonodárců. Pokud bychom srovnali jak historický vývoj na evropském kontinentu tak nedávné kodifikace, dospějeme k tomu, že oba přístupy jsou myslitelné. Pomocnou rukou pak nebyl ani průzkum mezi širokou veřejností, jelikož se ukázalo, že vnímání toho, co je přirozené, se mění v závislosti na tom, o jakou věc se jedná a pak zejména vstupuje do hry i to, z jakého ekonomického a právního prostředí dotázaný pocházel. Z dalších metod, které tvůrce DCFR neposunuly k cíli, pak jmenujme ještě zásadu publicity chápanou ve smyslu, že pro třetí strany je fyzické ovládnání věci indicií, že daná konkrétní osoba je

²³⁴ VIII. – 2:101: (1) The transfer of ownership of goods under this Chapter requires that:

- (a) the goods exist;
- (b) the goods are transferable;
- (c) the transferor has the right or authority to transfer the ownership;
- (d) the transferee is entitled as against the transferor to the transfer of ownership by virtue of a contract or other juridical act, a court order or a rule of law; and
- (e) there is an agreement as to the time ownership is to pass and the conditions of this agreement are met, or, in the absence of such agreement, delivery or an equivalent to delivery.

²³⁵ Toto pravidlo je však s odůvodněním zásady autonomie vůle smluvních stran, která je vlastní většině evropských právních řádů, možno prolomit dohodou stran, ve které si pro převod vlastnického práva určí jiný okamžik.

vlastníkem, což konec konců potvrzuje kritiku této zásady, o níž bylo hovořeno na jiném místě této práce. Přesto ale dle autorů DCFR myšlenka publicity není zcela lichá a to zejména v situaci, kdy ji uchopíme z jiného úhlu pohledu. Přesněji řečeno hledíme-li na předání jako podpůrný argument pro to, zda vlastnictví přešlo či ne, což může mít význam při soudním sporu. Nicméně rozhodujícím argumentem pro tradiční systém²³⁶ je z pohledu tvůrců Návrhu jeho univerzálnost. V tomto kontextu je zmíněno zejména možnost tento systém využít na převod vlastnického práva k širokému spektru hmotných movitých věcí. Příkladem lze uvést věc určené druhově či zejména koupi věci budoucí, kdy pokud zvolíme tradiční systém, odpadne otázka, k jakému momentu je vlastnictví k věci převedeno, která vyvstává v systémech konsenzuálních.²³⁷ Tato argumentace však nikterak nezohledňuje fakt, že zásada předání vyžaduje celou řadu výjimek, na které je mimochodem odkazováno i zde, když sám DCFR hovoří o ekvivalentech předání²³⁸.

3.2.4. Konstrukce věcné smlouvy

Pokud se DCFR rozhodl upřednostnit tradici před „pouhým“ konsenzem, je nastolena otázka, zda je Návrhu vlastní takzvaná věcná smlouva či ne. Při analýze evropských právních řádů dospěli tvůrci k závěru, že v zemích, kde se koncepce věcné smlouvy vyskytuje, je situace taková, že věcná smlouva vzniká implicitně, dalo by se říci bez vědomí smluvních stran. Tato skutečnost pak dle tvůrců Návrhu dokazuje její především fiktivní povahu, jež vzdaluje právní vztahy reálnému životu. Za podmínek, kdy je možno věcnou samostatnou smlouvu považovat za postradatelnou, bylo na místě zvolit koncept, ve kterém

²³⁶ Zde je třeba věnovat zvýšenou pozornost tomu, že samotní autoři často zdůrazňují, že se jedná o „nepovinný tradiční systém“ (*non-mandatory delivery system*), čemuž je uzpůsobena i jejich argumentace, a proto je na ni nutno pohlížet poněkud kriticky. Srov. LURGER, Brigitta; FABER, Wolfgang .Acquisition and Loss of Ownership of Goods (PEL Acq. Own.). 1. vydání. München : Sellier. European Law Publishers, 2011, s. 431.

²³⁷ Na tento problém poukazuje například Dobrovolná v DOBROVOLNÁ, E. Jaká jsou praktická rizika konsenzuálního principu převodu vlastnického práva?. *Rekodifikace a Praxe*. 2015, č. 5, s. 22.

²³⁸ Viz VIII. – 2:101: (1) (e).

věcná smlouva nefiguruje a pro převod tak postačí platnost obligační smlouvy ve spojení s předáním, jeho surogátem či dohodou stran.

3.2.5. Kauzalita či abstrakce

Na jiném místě této práce byla v souvislosti s odstoupením od smlouvy diskutována otázka, nakolik by mělo odstoupení ovlivnit nabyté vlastnické právo. Stejná diskuze se odehrávala i na půdě, ze které vzešel DCFR. Na jedné straně stál menšinově zastoupený systém abstrakce představovaný zejména BGB, pro který je typické, že neplatnost (například následkem odstoupení) převodní smlouvy neovlivňuje nabytí vlastnictví do té doby, pokud není neplatností stížena i věcná smlouva.²³⁹ Na druhé straně pak stojí systém kauzální, který se nutně uplatní v konsenzuálních systémech a vedle těchto i v některých systémech vyžadujících k převodu vlastnického práva předání, kterým byl například ObčZ.

Odůvodnění abstrakčního systému spočívá zejména v tom, že chrání obchodní vztahy, zejména pak nabyvatele *KI*, který je až druhý v pořadí, a který tak nemusí vynakládat vysoké finanční prostředky na zkoumání právního vztahu mezi *P* a *K*, především se pak nemusí obávat toho, že své vlastnické právo pozbude z důvodu odpadnutí právního důvodu mezi prodávajícím a prvním nabyvatelem. Na tomto místě autoři poukazují na fakt, že ke stejnému závěru lze dojít aplikací pravidel o nabytí od neoprávněného, kdy nabytí vlastnického práva závisí (vedle jiného) na dobré víře nabyvatele *KI*. Proto za stavu, kdy s obecnou úpravou nabytí vlastnického práva od neoprávněného bylo v Návrhu počítáno, jevílo se jeho tvůrcům, a v tomto jim nutno přisvědčit, jako vhodnější rozhodnout se pro kauzální systém a jeho tvrdosti korigovat právě ustanoveními o dobrověrném nabytí od neoprávněného. Tento záměr se pak projevil v článku VIII. – 2:101: (1) (d), jež vyjadřuje onu zmíněnou kauzalitu ve spojení s kapitolou

²³⁹ Ta, jak vyplývá z předchozího výkladu, není konstruována, nicméně připadá v úvahu i možnost abstrahovat obligační smlouvu od aktu předání.

třetí, která je věnovaná nabytí od neoprávněného v dobré víře²⁴⁰, a která tak tvoří průlom do článku VIII. – 2:101: (1) (c), který stanoví, že jedním z předpokladů pro nabytí vlastnického práva je oprávnění či zmocnění zcizitele vlastnické právo zcizit.²⁴¹

²⁴⁰ Na okraj je nutno uvést, že vedle dobré víry, kterou zde musí prokázat nabyvatel, se vyžaduje, aby došlo k předání věci (nebo k jejímu ekvivalentu) a to sice za úplatu, jak vyplývá z článku VIII. – 3:101.

²⁴¹ Dle LURGER, Brigitta; FABER, Wolfgang. *Acquisition and Loss of Ownership of Goods (PEL Acq. Own.)*. 1. vydání. München : Sellier. European Law Publishers, 2011, s. 405 a násl.

4. Závěr

4.1. Shrnutí

V průběhu této práce, zejména pak v části věnující se nabývání vlastnického práva na unijní úrovni, bylo místy naznačeno, jaké jsou slabé a silné stránky jednotlivých systémů. Nyní se však zkusme podívat se na celou problematiku ještě jednou a to sice očima českého zákonodárce v době, kdy pracoval na přípravách OZ 89/2012.

Tomu bylo v první řadě nespíše nápadné, že tehdejší stav již nadále nebyl únosný. Tak například skutečnost, že odpadnutí právního důvodu mohlo zasáhnout věcná práva třetích stran, přičemž tyto účinky nebyly v zásadě korigovány ani možností dovolat se jakožto nabyvatel dobré víry, vedla k závěru, který neodpovídal tehdejším společenským vztahům. Tuto nespravedlnost, jak jsme mohli vidět, se pokusil odstranit Ústavní soud v několika svých nálezech. Ten především zdůraznil, že principy demokratického právního státu jsou nabourány, pokud právní řád neposkytuje ochranu vlastnickému právu nabytému v dobré víře, a proto apeloval na nalezení rovnovážného stavu, kde budou v potaz brána jak práva původního vlastníka, tak i nabyvatele v dobré víře, čímž by byl nastolen právní stav, jenž odpovídá standardu jiných evropských států. Přes veškeré snahy, stál těmto hodnotově zcela správným úvahám v cestě český zákon, na což zásadně bez výjimek poukazoval Nejvyšší soud. Z tohoto vyplývá, že pokud již byl připravován kodex nový, bylo toto dílčí téma hodno pozornosti.

Za takových okolností se nejprve nabízelo jít cestou, kterou se vydalo i sousední Německo. Vždyť jeho více než sto lety prověřený systém, zakládající se na existenci věcné smlouvy a její nezávislosti na obligačním závazku²⁴², je pro nabyvatele (včetně jeho věřitelů), jenž byl druhým v pořadí, dostatečnou zárukou toho, že o své vlastnické právo nepřijde, a to ani tehdy, pokud se závazkový vztah

²⁴² Který platí až na výjimky, o nichž bylo pojednáno výše.

mezi původním vlastníkem a prvním nabyvatelem ukáže být vadným. Pro německý přístup dále hovořily i názory těch, kteří tvrdili, že tradiční systém ze své podstaty poskytuje nabyvateli větší míru jistoty, jelikož ten z pouhé skutečnosti, že jiný věc drží, může usuzovat na jeho vlastnické právo k předmětné věci. Naopak v situaci, kdy prodávající věc u sebe nemá, je to pro něj jasným signálem k větší míře obezřetnosti.

Druhé možné řešení představoval konsenzuální systém reprezentovaný francouzským občanským zákoníkem. I v něm obsažené řešení představovalo cestu, jak základní nedostatky českého práva odstranit. Francouzská úprava oproti té německé skýtá jednu velkou výhodu, a tou je její jednoduchost, která není vykoupena funkčností. Systém, v němž se vlastnictví k movitosti převádí už tím, že se kupující a prodávající na dané transakci shodnou, se v porovnání s ostatními právními řády jeví býti nejbližší realitě každodenního života, a proto je srozumitelnější pro ty, kterým byl určen, což v případě občanského zákoníku zahrnuje každého jednotlivce pohybujícího se na území daného státu. Na první pohled pak tato metoda přináší nabyvateli rizika spojená s faktem, že jeho vlastnické právo spočívá na existenci právního důvodu.

Podíváme-li se však trochu podrobněji, je toto riziko vyváženo možností nabytí v dobré víře od neoprávněného, po čemž mimochodem volal ve svých nálezech v minulosti i český Ústavní soud. V konečném důsledku pak v řadě situací, byť i na základě jiné argumentace, dospějí při řešení totožného případu jak varianta první (Trennungs- und Abstraktionsprinzip), tak varianta druhá (konsenzuální princip) ke shodnému výsledku, což vyplývá i z modelových situací popsaných v této práci.

Jako třetím a na tomto místě posledním zmíněným řešením se pak jako schůdné jeví inspirovat se návrhem Společného referenčního rámce. Volba tohoto systému by v otázce nabývání vlastnického práva k movitým věcem přinesla v zásadě změny spíše kosmetického charakteru. Nadále by byla

zachována podmínka převzetí věci, jakožto projev zásady tradice²⁴³ a stejně jako v ObčZ by se uplatnila i zásada kauzality. Na rozdíl od ObčZ by zde však byla reflektována potřeba odstranit tvrdost, kterou zásada kauzality přináší, jež by spočívala v zavedení obecné úpravy nabývání od neoprávněného.

4.2. Nalezení lepšího práva

Hledá-li zákonodárce při tvorbě práva nový způsob řešení, má k ruce několik metod, které mu s tímto úkolem mohou pomoci. V první řadě se jeví jako možné opřít své rozhodnutí o argumenty historické²⁴⁴. Pod touto metodou se skrývá řešení spočívající nejprve na důkladné analýze jak domácího, tak i zahraničních právních řádů, přičemž pozornosti nesmí uniknout ani jejich historické kořeny, které zde hrají významnou roli. Pokud z takto provedeného rozboru vyplyne, že napříč různými zeměmi existuje shoda na konkrétním východisku, lze uzavřít, že se daná úprava v čase osvědčila a měla by tedy být při tvorbě nového zákoníku brána v potaz. Jak bylo možno vidět dříve v této práci, je konkrétně tato oblast soukromého práva v jednotlivých evropských zemích značně odlišná, a tudíž tato metoda klíčem k nalezení vhodného řešení bez dalšího být nemůže. Analýza jiných právních řádů tedy sice může poskytnout cenné údaje o tom, jak jednotlivé metody fungují, nicméně pro zvolení určité koncepce je třeba hledat argumenty i jinde.

Jiným řešením, které se nabízí, je metoda systematická. Tímto je myšleno nalezení takového řešení, které umožňuje aplikovat zvolené pravidlo na co nejširší okruh případů, aniž by bylo zapotřebí konstruovat jakékoli výjimky. Nespornou výhodou, kterou tato metoda přináší, je pak v první řadě fakt, že přispívá k přehlednosti a tím pádem i k větší srozumitelnosti právního řádu. V rámci výkladu o právních řádech, které se stále drží tradice jako nutného

²⁴³ Ta by pochopitelně umožňovala celou řadu výjimek, tak jak bylo možno vidět již při výkladu týkajícího se prvorepublikové úpravy OZO.

²⁴⁴ Dle. Stagl in TIETZE VON, A. Europäisches Privatrecht: über die Verknüpfung von nationalem und Gemeinschaftsrecht : Göttinger Tagung, 8. bis 11. September 2004. Stuttgart : Boorberg, 2005. s. 379.

předpokladu pro nabytí vlastnictví, jsme mohli vidět, že tyto vytvořily celou řadu výjimek, které vznikly jakožto reakce na změnu tržních vztahů, čímž byl v konečném důsledku význam tradice značně oslaben. Skutečnost, že současný obchodní styk spíše inklinuje k převodu na základě konsenzu, by mohl být argumentem pro opuštění koncepcí, které pracují s převzetím věci jakožto s výchozím pravidlem.

Pod tíhou těchto argumentů se pak konsenzuální princip jeví býti řešením systematičtějším. Jak však mnozí autoři²⁴⁵ správně poznamenávají, uvedené je pravdou pouze tehdy, soustředíme-li naši pozornost výlučně na převod věci movitých, jež byly určeny jednotlivě. V okamžiku, kdy se bude jednat kupříkladu o věc určenou druhově, vyžaduje i konsenzuální princip modifikace.²⁴⁶ Nakonec tedy ani tato metoda, byť vnáší trochu světla, nemůže sama o sobě vysvětlit opuštění dosavadního tradičního principu a příklon ke koncepci konsenzu.

Vraťme se nyní zpět na začátek k úryvku z důvodové zprávy k ustanovení § 1099 OZ 89/2012. Ten uvádí, že: „*Praktické potřebě jednoduchého a rychlého hospodářského styku více odpovídá obecná zásada převodu vlastnického práva již pouhým konsensem, nikoli převod závislý na dvou krocích.*“ Uvedené tvrzení na první pohled vykazuje zejména prvky teleologické argumentace, jež jsou patrné především z toho, že zde zákonodárce vyzdvihuje svůj cíl dosáhnout jednoduchého a rychlého převodu vlastnického práva. Potud by se mohlo jevit, že jiných argumentů než teleologických nebylo užito.

Dle mého názoru se však s takto jednoduchým vysvětlením spokojit nelze. Uvedený výrok je tedy třeba číst nikoliv pouze doslovně, ale je nutné věnovat pozornost i tomu, co z něj implicitně vyplývá. Aby totiž bylo možno uzavřít, že právě konsenzuální princip je ten, který uvedené cíle nejlépe naplní, je v první řadě třeba seznámit se s problematikou nabývání vlastnictví na evropském kontinentu. To konec konců činí tato práce, když představuje vývoj na našem

²⁴⁵ Ve vztahu k francouzskému Code Civil srov. op.cit. s. 381.

²⁴⁶ Ve vztahu k OZ 89/2012 srov. ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník III § 976 – 1474. Komentář. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer. 2014. s 271.

území a srovnává jej se situací na území dnešní Francie a Německa. Z příslušných pasáží pak lze vysledovat dlouhodobou tendenci k tomu, nahrazovat fyzické předání věci některým jejím surogátem, což je argument, který jednoznačně hovoří proti tomu, zavádět tradiční systém jakožto systém výchozí.

Dále, byť to zákonodárce výslovně nezmiňuje, vypořádává se v důvodové zprávě i s otázkou garance právní jistoty, když de facto říká, že konsenzuální princip je schopen zajistit stejnou úroveň právní jistoty jako systémy založené na tradici. Pokud totiž uvádí, že jím zvolená metoda nabývání vlastnického práva svědčí rychlému a jednoduchému hospodářskému styku, lze mít za to, že právě slovem jednoduchý má na mysli takový systém, který mimo jiné nikterak neohrožuje právní jistotu jednotlivých subjektů občanskoprávních vztahů. Názor, že tradiční systémy obecně poskytují nabyvateli vyšší úroveň jistoty, jelikož ten má možnost dovést, kdo je vlastníkem věci pouze z toho, že jiný má věc u sebe, již byl zmíněn v části věnující se BGB. Jeho kritiku, kterou ve stejné části uvádím, považuji za dostatečně přesvědčivou, a proto na tomto místě pouze dodám, že český zákonodárce si dle mého názoru správně povšiml faktu, že pokud naše společnost již ve století devatenáctém dospěla k závěru, že z toho, že jiný má věc u sebe, nelze dovozovat jeho vlastnické právo k této věci, tím spíše to nelze činit ve století jednadvacátém. Pro to je totiž více než kdy jindy typické, že celá řada věcí, které běžně používáme, nám de facto nepatří, jelikož před financováním z vlastních prostředků, dáváme přednost financování ze zdrojů cizích. V tomto směru považuji za nejlepší příklad financování prostřednictvím operativního leasingu, který zůstaneme-li na našem území, byl dlouhou dobu využíván pouze podnikateli, avšak v nedávné minulosti se začal více otevírat i soukromým osobám.

Za okolností, kdy bylo cílem zákonodárce vytvořit převratnou kodifikaci, která bude potřebám současné společnosti vyhovovat co možná nejdéle, je pochopitelné, že nestačilo provést jen kosmetické změny, jež by řešily nejpálčivější problémy, což by byl případ, kdyby byla do ObčZ pouze implementována obecná úprava nabytí od neoprávněného. Naopak, bylo potřeba podívat se na systém občanského práva jako celek, a zamyslet se nad otázkou,

s čím se nový kodex bude muset v budoucnu vypořádat, a podle toho zvolit systém smluvního nabývání vlastnictví, který bude jednak korespondovat s ostatními zákonnými ustanoveními a pak také odpovídat tendenci vývoje hospodářských vztahů, přičemž úprava obsažená v OZ 89/2012 tato obě kritéria dle mého názoru splňuje.

Seznam použitých zkratek

ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ/ obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OZ 89/2012	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Katastrální zákon	Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem
Důvodová zpráva	Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (rakouský všeobecný občanský zákoník)
CC, Code Civil	Code civil des Français (francouzský občanský zákoník)
OZO	Obecný zákoník občanský
CFR	Common Frame of Reference (Společný referenční rámec)
DCFR	Draft Common Frame of Reference (Návrh společného referenčního rámce)
ECC	European civil code (Evropský občanský zákoník)
EP	Evropský Parlament
EK	Evropská Komise

PECL	Principles of European Contract Law (Principy Evropského Smluvního Práva)
CoPECL	Joint Network on European Private Law (Společná síť pro evropské smluvní právo)
Listina	Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
ÚS	Ústavní soud
BGH	Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr)
RG	Reichsgericht (Říšský soud)

Použitá literatura

Knihy (monografie, učebnice, komentáře)

1. ANDRES, Bedřich, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998, 1192 s. ISBN 80-85963-61-2.
2. ANTONIOLLI, Luisa a Francesca FIORENTINI. *A factual assessment of the Draft Common Frame of Reference*. Mnichov: Sellier, c2011, xvii, 476 s. ISBN 978-386653-122-2.
3. BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
4. BOGUSZAK, Jiří, Jiří ČAPEK a Aleš GERLOCH. *Teorie práva*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, 347 s. ISBN 80-85963-38-8x.
5. DROBNIG, Ulrich (ed.), H SNIJDERS (ed.) a Erik-Jan ZIPPRO (ed.). *Divergences of property law, an obstacle to the internal market?*. München: Sellier. European Law Publishers, 2006, xi, 240 s. ISBN 3-935808-96-8. [online]. Dostupné z:
<https://books.google.de/books?id=fjTSwxfWRUAC&pg=PA18&lpg=PA18&dq=causal+tradition+system&source=bl&ots=lHVttulAYG&sig=wDeRm3rw4vaZ5ObVTNNCI-wAWmc&hl=en&sa=X&ved=0CDIQ6AEwAmoVChMIy4a89OnayAIVBrgaCh3DTgUi#v=onepage&q=causal%20tradition%20system&f=false>

6. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné I*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 429 s. ISBN 978-80-7478-326-5.
7. DVOŘÁK, Jan a Jiří ŠVESTKA. *Občanské právo hmotné III*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 225 s. ISBN 978-80-7478-935-9.
8. ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4. 2008*. Praha: Linde, 2008, 2 sv. (1391, 1397-2639 s.). ISBN 978-80-7201-687-7.
9. ERP, J (ed.) a B AKKERMANS (ed.). *Cases, materials and text on national, supranational und international property law*. Portland: Hart, 2012, xxxii, 1170 s. Ius Commune casebooks for the common law of Europe. ISBN 978-1-84113-750-6.
10. FABER, Wolfgang a Brigitta LURGER. *Rules for the transfer of movables: a candidate for European harmonisation or national reforms?*. Mnichov: sellier european law publishers, 2008, 280 s. European legal studies, Volume 6. ISBN 978-3-86653-700-2.
11. FIALA, Josef. *Občanské právo: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31.5. 2012*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, xxxi, 965 s. ISBN 978-80-7357-948-7.
12. HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
13. KÖHLER, HELMUT. *BGB, allgemeiner Teil: ein Studienbuch*. 34., völlig neu bearb. Aufl. des von Heinrich Lange begr. Werkes. Mnichov: Beck, 2010. ISBN 9783406606793.

14. LURGER, Brigitta (ed.) a Wolfgang FABER (ed.). Principles of European law: study group on a European civil code. Mnichov: Sellier. European Law Publishers, 2011, lxx, 1657 s. ISBN 9783727218040.
15. RANDA, Antonín a Jiří SPÁČIL. I. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém*: II. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, xxviii, 188, v, xx, 340 s. ISBN 978-80-7357-389-8.
16. SÄCKER, Franz Jürgen, Roland RIXECKER a kol. Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 6. 6. Aufl. München: Beck, 2013. ISBN 9783406614668.
17. SÄCKER, Franz Jürgen, Roland RIXECKER a kol. Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 1. 7. Aufl. München: Beck, 2015. ISBN 976-3-406-66541-7.
18. SPÁČIL, Jiří. *Občanský zákoník: komentář. III., Věcná práva (§ 976-1474)*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xv, 1260 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-499-5.
19. ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné I. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-80-7357-468-0.
20. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné II. 5., jubilejní a aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 550 s. ISBN 978-80-7357-473-4.
21. ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník III: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, xxviii, 1298 s. ISBN 978-80-7478-369-2.

22. ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6.
23. TICHÝ, Luboš a Jan BALARIN. *Kupní smlouva v novém občanském zákoníku: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxiii, 503 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-521-3.
24. URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, x, 131 s. ISBN 80-7179-504-6.
25. URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, XXII, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
26. VIEWEG, Klaus a Almuth WERNER. *Sachenrecht*. 6., neu bearb. Aufl. Mnichov: Verlag Franz Vahlen, 2013, xlv, 667 s. Academia iuris. ISBN 9783800646111.
27. VON ANDREA TIETZE. *Europäisches Privatrecht: über die Verknüpfung von nationalem und Gemeinschaftsrecht : Göttinger Tagung, 8. bis 11. September 2004*. Stuttgart: Boorberg, 2005. ISBN 3-415-03573-5.
28. WESTERMANN, Harry. *Sachenrecht*. 8., neu bearbeitete Aufl. Heidelberg: C.F. Müller, 2011, xxviii, 1079 s. Lehr- und Handbuch. ISBN 9783811478107.
29. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Články

1. BAUDYŠ, Petr. K odstoupení od smlouvy o převodu nemovitosti. Bulletin advokacie. 2002, č. 4. s. 22.
2. DOBROVOLNÁ, Eva. Jaká jsou praktická rizika konsenzuálního principu převodu vlastnického práva?. Rekodifikace a Praxe. 2015, č. 5. s. 22
3. ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (také o abstrakci v juristickém myšlení). Právní rozhledy. 2011, č. 11. s. 410.
4. ELIÁŠ, Karel. Věc jako pojem soukromého práva. Právní rozhledy. 2007, č. 4. s. 119.
5. ELIÁŠ, Karel. Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebním kamenem kontinentální právní kultury. Právní rozhledy. 2005, č. 22. s. 807.
6. KNAPP, Viktor. O převodu vlastnictví smlouvou. Ad Notam. 1995, č. 3. s. 49.
7. MANN, Michael. Nejen o vlasech. Právní rozhledy. 2013, č. 21. s. 745.
8. PELIKÁNOVÁ, Irena. Problém převodu a přechodu práv. Právní rozhledy. 2001, č. 4. s. 141.
9. PETR, Bohuslav. Zásada „nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“ a problematika nabývání od nevlastníka. Právní rozhledy. 2012, č. 20. s. 695.
10. STUNA, Stanislav a ŠVESTKA, Jiří. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanském zákoníku. Právní rozhledy. 2011, č. 10. s. 366.
11. VANĚK, Jakub. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného podle nového občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2014, č. 2. s. 44.

Judikatura

Česká soudní rozhodnutí

1. Rozhodnutí NS ČR 22 Cdo 981/2001 ze dne 11.12. 2002.
2. Rozhodnutí NS ČR 33 Odo 974/2002 ze dne 18.02. 2004.
3. Rozhodnutí ÚS II. ÚS 165/11 ze dne 11.05. 2011.
4. Rozhodnutí NS ČR 25 Cdo 1232/2001 ze dne 12.03. 2003.
5. Rozhodnutí ÚS I. ÚS 483/01 ze dne 06.05. 2003.
6. Rozhodnutí NS ČR 22 Cdo 728/2000 ze dne 17.01. 2002.
7. Rozhodnutí NS ČR 22 Cdo 1186/98 ze dne 17.11. 1999.
8. Rozhodnutí ÚS II. ÚS 165/11 ze dne 11.05. 2011.
9. Stanovisko občanskoprávního kolegia a obchodního kolegia NS ČR Cpjn 201/2005 ze dne 19.04. 2006.
10. Rozhodnutí NS ČR 31 Odo 1424/2006 ze dne 09.12. 2009.
11. Rozhodnutí NS ČR 30 Cdo 4280/2009 ze dne 01.06. 2011.
12. Rozhodnutí NS ČR 31 Cdo 2808/2004 ze dne 14.06. 2006.
13. Rozhodnutí NS ČR 30 Cdo 670/2013 ze dne 27.03. 2013.
14. Rozhodnutí ÚS Pl.ÚS 78/06 ze dne 16.10. 2007

Německá soudní rozhodnutí

1. BGH NJW 1992, 1161.
2. BGH NJW 1991, 2144.
3. BGHZ 101, 186, 188.
4. BGH NJW-RR 2005, 280.
5. BGH NJW 1978, 1854.
6. BGH NJW 1994, 1470.
7. RGZ 55, 281-285.

Právní předpisy

1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
3. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.
4. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.
5. Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)
6. Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem

7. KÖHLER, Helmut. Bürgerliches Gesetzbuch: Textausgabe mit ausführlichem Sachverzeichnis und einer Einführung. 74. überarbeitete Auflage, Stand: 28. Juli 2014. Mnichov: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2015, xxxi, 862 s. ISBN 9783423050012.
8. Všeobecný občanský zákoník, ABGB [online]. Dostupné z: [https://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_\(ABGB\).html](https://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(ABGB).html).
9. Občanský zákoník, Code Civil [online]. Dostupný z: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?dateTexte=20151102&cidTexte=LEGITEXT000006070721&fastReqId=577852504&fastPos=1&oldAction=rechCodeArticle>.

Resumé

Smluvní nabývání vlastnictví movitých věcí: komparace české a německé právní úpravy

Cílem této práce je představit a porovnat tři hlavní způsoby nabývání vlastnictví movitých věcí, se kterými se lze na evropském kontinentu setkat. Z tohoto důvodu budou v této práci představeny tři různé občanské zákoníky, kdy každý z nich zastupuje v tomto ohledu jiný systém.

Otázka, který z těchto systémů je tím nejvhodnějším, byla na evropské půdě v minulosti již rozsáhle diskutována. Přesto český občanský zákoník z roku 2012 touto cestou nešel a místo toho zvolil přístup odlišný. Jelikož český zákonodárce na žádném místě neposkytuje dostatečné odůvodnění, které by tuto změnu vysvětlovalo, klade si tato práce rovněž za cíl, podívat se blíže na důvody, které za rozhodnutím zákonodárce mohly stát.

Téma této práce je rozděleno do čtyř částí.

První kapitola slouží jako úvod a jejím účelem je zejména přiblížit nezbytnou terminologii jako například pojmy věc, vlastnictví, či jeho nabývání.

Kapitola druhá se pak věnuje výkladu o jednotlivých metodách, když postupně představuje německý občanský zákoník, český občanský zákoník z roku 1964 a nakonec český občanský zákoník z roku 2012.

Kapitola třetí se zabývá harmonizací soukromého práva na evropské úrovni. V první řadě jsou zde popsány relevantní části Návrhu společného referenčního rámce, které se právě nabývání vlastnictví věnují. Vedle toho pak tato pasáž obsahuje první kritické připomínky vůči jednotlivým metodám.

Konkrétní výhody či nevýhody jsou posléze shrnuty v části čtvrté. Ta kromě toho, že shrnuje jednotlivá pro a proti, se blíže zabývá důvodovou zprávou

k občanskému zákoníku z roku 2012, když se věnuje důvodům, které českého zákonodárce mohly vést k volbě systému, na základě kterého je vlastnické právo převáděno již k okamžiku, kdy strany smlouvy dosáhly konsenzu.

Resumé v anglickém jazyce

Contractual acquisition of ownership of movable things: comparison of Czech and German legal regulation

The aim of this thesis is to introduce and compare three main approaches towards acquisition of ownership of movable things, which are currently present on the European continent. For this purpose, three different civil codes are outlined, whereas each of them represents one possible approach.

The question, which of these systems works the best, has already been thoroughly discussed at the European level. However, the Czech civil code of 2012 has decided not to follow the conclusion of these discussions and opted for a different approach. Since the Czech lawmaker does not provide a duly reasoned explanation as to why he has decided to adopt a different rule, this thesis aims to take a closer look at the reasons, which might have played a decisive role.

The topic of this thesis is divided into the four parts.

Chapter one is introductory and its purpose is especially to set out the essential terminology such as thing, ownership or acquisition thereof.

Chapter two outlines the respective approaches towards acquisition of ownership of movable things. This chapter stepwise presents German Civil code, Czech Civil code of 1964 and Czech Civil code of 2012.

Chapter three deals with the idea of harmonisation of private law at the European level. First and foremost, this chapter outlines the relevant parts of the Draft Common Frame of Reference that are dealing with acquisition of ownership. Besides that, the first critical remarks on the single approaches are being made.

The particular advantages and disadvantages of each system are finally summarized in chapter four. Apart from that, this chapter also deals with the

reasoning of explanatory report on the Czech Civil code of 2012 and scrutinizes the reasons, which might have lead the Czech lawmaker to opt for a system, on the basis of which the transfer of ownership is effected at the moment of the consensus between the parties.

Klíčová slova

Nabývání vlastnictví, movité věci, smlouva

Key words

Acquisition of ownership, movables, agreement